עין משפט נר מצוה

עד א מיי' וסמג שם :
עה ב טוש"ע א"ח סימן רמ סעיף (ו) [ה] :
עו ג מיי' פ"ג מהלכות ק"ש הלכה יח סמג עשין יח טוש"ע א"ח סימן עג סעיף ג :
עז ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף א :
עח ה ומיי' פ"א מהל' ברכות הלכה ס סמג עשין כו טור ש"ע א"ח סי' עה סעיף ד וסי' רח סעיף ג' [וטי"ד סי' שכח סעיף א] :
עט ו מיי' פ"ג מהלכות ק"ש הלכה יח סמג עשין יח טור ש"ע א"ח סימן עג סעיף ג :
פ ז מיי' שם הל' יט טוש"ע שם סעיף ד :
פא ח מיי' פכ"א מהל' א"ב הל' ב סמג לאוין קכו טוש"ע א"ח סי' כא סעיף א :
פב ט מיי' פ"ג מהל' ק"ש הל' טז סמג עשין יח טוש"ע א"ח סי' עה סעיף א :
פג י [מיי' פכ"א מהל' א"ב הלכה ב סמג לאוין] שם טוש"ע א"ח סי' כא סעי' א :
פד כ [מיי' שם] טוש"ע א"ח סי' עה סעיף ב וטוש"ע א"ח שם :
פה ל מ מיי' פ"ד מהל' תפלין הל' ט סמג עשין כב טוש"ע א"ח סי' מ סעיף א :
פו נ מיי' פ"ד מהלכות תפלה הל' יא סמג עשין יט טוש"ע א"ח סי' צז סעיף א :

מסורת הש"ס

כל לנטורינהו מפי עדיף (א) והיכא מנח להו אמר ר' ירמיה בין כר לכסת שלא כנגד ראשו והא תני רבי חייא מניחן בכובע תחת מראשותיו דמפיק ליה למורשא דכובע לבר בר קפרא צייר להו בבילתא ומפיק למורשהן לבר רב ששא בריה דרב אידי מנח להו אשרשיפא ופרים סודרא עלייהו אמר רב המנונא בריה דרב יוסף זימנא חדא הוה קאימנא קמיה דרבא ואמר לי זיל אייתי לי תפילין ואשכחתינהו בין כר לכסת שלא כנגד ראשו והוה ידענא (ג) דיום טבילה הוה ולאגמורן הלכה למעשה הוא דעבד בעי מיניה רב יוסף בריה דרב נחוניא מרב יהודה שנים שישנים במטה אחת מהו שזה יחזיר פניו ויקרא ק"ש וזה יחזיר פניו ויקרא ק"ש א"ל הכי אמר שמואל ואפילו אשתו עמו מתקיף לה רב יוסף אשתו ולא מיבעיא אחר אדרבה אשתו כגופו אחר לאו כגופו מיתיבי שנים שישנים במטה אחת זה מחזיר פניו וקורא וזה מחזיר פניו וקורא ותניא אחריתי הישן במטה ובניו ובני ביתו בצדו הרי זה לא יקרא ק"ש אא"כ היתה טלית מפסקת בינידן ואם היו בניו ובני ביתו קטנים מותר בשלמא לרב יוסף לא קשיא הא באשתו הא באחר אלא לשמואל קשיא אמר לך שמואל לרב יוסף מי ניחא והתניא היה ישן במטה (ג) ובניו ובני ביתו במטה לא יקרא ק"ש אא"כ היתה טליתו מפסקת בינידן אלא מאי אית לך למימר אשתו לרב יוסף תנאי היא לדידי נמי תנאי היא: אמר מר זה מחזיר פניו וקורא ק"ש והא איכא עגבות מסייע ליה לרב הונא דא"ר הונא עגבות אין בהם משום ערוה לימא מסייע ליה לרב הונא האשה יושבת וקוצה לה חלתה ערומה מפני שיכולה לכסות פניה בקרקע אבל לא האיש תרגמה רב נחמן בר יצחק כגון שהיו פניה טוחות בקרקע: אמר מר אם היו בניו ובני ביתו קטנים מותר ועד כמה אמר רב חסדא תינוקת בת שלש שנים ויום אחד ותינוק בן ט' שנים ויום אחד איכא דאמרי תינוקת בת י"א שנה ויום אחד ותינוק בן שתים עשרה שנה ויום אחד אידי ואידי עד כדי שדים נכונו ושערך צמח א"ל רב כהנא לרב אשי התם אמר רבא אע"ג דתיובתא דשמואל הלכתא כוותיה דשמואל הכא מאי אמר ליה אטו כולהו בחדא מחתא מחתינהו אלא היכא דאיתמר איתמר והיכא דלא איתמר לא איתמר א"ל רב מרי לרב פפא שער יוצא בבגדו מהו קרא עליה שער שער: א"ר יצחק טפח באשה ערוה למאי אילימא לאסתכולי בה והא א"ר ששת למה מנה הכתוב תכשיטין שבחוץ עם תכשיטין שבפנים לומר לך כל המסתכל באצבע קטנה של אשה כאילו מסתכל במקום התורף אלא באשתו ולק"ש אמר רב חסדא שוק באשה ערוה שנאמר גלי שוק עברי נהרות וכתיב תגל ערותך וגם תראה חרפתך אמר שמואל קול באשה ערוה שנא' כי קולך ערב ומראך נאוה אמר רב ששת שער באשה ערוה שנא' שערך כעדר העזים: אמר ר' חנינא אני ראיתי את רבי שתלה תפליו מיתיבי התולה תפליו יתלו לו חייו דורשי חמורות אמרו והיו חייך תלואים לך מנגד זה התולה תפליו לא קשיא הא ברצועה הא בקציצה ואיבעית אימא לא שנא רצועה ולא שנא קציצה אסור וכי תלה רבי בכיסתא תלה אי הכי מאי למימרא מהו דתימא תיבעי הנחה כספר תורה קמ"ל: ואמר ר' חנינא אני ראיתי את רבי שגיהק ופיהק ונתעטש ורק ומשמש

תורה אור

רש"י

כל לנטורינהו מפי עדיף. להו מבזוני (ג) כמה שהוא מוחזר על שמירתן מן העכברים ומן הגנבים עפי עדיף להו מבזוני: כובע. הוא הכיס שלהם: למורשא דכובע. שהתפילין מכורכין בבליטתן בקצה הכיס והוא כמורשא: צייר להו בבילתא. בירעה הפרוסה סביבו' מטתו קוסקן: ומפיק למורשהן לבר. בליטת הקשר שהתפילין בולטין מן הרצועה היה הופך לצד החוץ ולא לצד המטה: אשרשיפא. ספסל: יום טבילה הוה. יום שטבלה אשתו דהוה ליה ליל תשמיש והיינו כשמואל דאמר אפילו אשתו עמו: ולאגמורן הלכה למעשה. מה שלוי להביאם לו לא עשה אלא ללמדני הלכה לעשות מעשה כשמואל: ואפילו אשתו עמו. (ד) שיחזיר פניו דכל זמן שהן פנים כנגד פנים פשיטא ליה דאסור דאיכא הרהור נגיעת ערוה על ידי אברי תשמיש: אשתו כגופו. ורגיל בה וליכא הרהור טלי האי: בשלמא לרב יוסף. דאמר אשתו היא דשריא אבל אחר לא מתרצן להו למתניתא הא באשתו הא באחר והא דקתני בני ביתו היינו אשתו: היה ישן במטה ובני ביתו. ואשתו בכלל ביתו: לדידי נמי. בין אשתו בין אחר פלוגתא דהני תנאי היא: הא איכא עגבות. דנגעי אהדדי: וקוצה חלתה ערומה. ואף על פי שערום אסור לברך אשה יושבת מותרת בברכתה פניה שלמטה מכוסים בקרקע: אבל לא האיש. מפני שהבצים והגיד בולטין ונראין ואף על פי שמגולות עגבותי' והיינו סייעתא: כגון שהיו פניה טוחות. דבוקות ומכוסות בקרקע טוחות משמע לשון שעישות טיח חלק שלנה כולטה אפלטריי"א בלעז: בת שלש ובן תשע. שהוא זמן שהן באין לכלל ביאה: בת י"א ובן י"ב. זמן שהן באות לכלל שערות ודריכן נסוים שמכאן ואילך באות לכלל [ביאה] שאדם מתאוה להן: התם אמר רבא. גבי תפילין תחת מראשותיו דקאמר שמואל אפי' אשתו עמו הלכה כשמואל: הכא. גבי שנים שהם ישנים דקא שרי שמואל באשתו עמו מאי: מחתא מחתינהו. כאריגה אחת *ארגתם: יצא שערו בבגדו. שנקב בגדו כנגד זקן התחתון ויצא מן השער בנקב מהו מי הוי ערוה לקרות ק"ש כנגדו או לא: שער שער. כלומר מה בכך: לאסתכולי בה. אם אשת איש היא: תכשיטין שבפנים. כומז דפוס של בית הרחם שהיו עושין לבנותיהן ונוקבין טולי בית הרחם כדרך שנוקבין את האזנים ותוחבין אותו כדי שלא יזדקקו להן זכרים: עם תכשיטין שבחוץ. לאצעדה וצמיד הן הביאו אותן על כפרת ההרהור עבירה שנסתכלו בבנות מדין: לאשתו ולק"ש. אם טפח מגולה בה לא יקרא ק"ש כנגדה: שוק. *באשת איש: ערוה. להסתכל וכן באשתו לק"ש: גלי שוק. וכתיב בתריה תגל ערותך: קולך ערב. מדמשבח לה קרא בנוה שמע מינה תאוה היא: התולה תפליו. ביתד יתלו חייו: דורשי רשומות. קראים והסתומים שבכלים כמשלים דורשי חמורות גרסינן והיא היא: זה התולה תפליו. שהתולה חיו של אדם (ה) ורמוז לך הכתוב שימתו חייו: ברצועה. והקציצה למטה נגלוי הוא דגנאי הוא להם אבל תולה הוא אותם בקציצה והיא הקציצה מונחת על היתד והרצועה למטה: בכיסתא תלה. כתוך תיקן כיו ותלה הכיס: שגיהק. ריט"יר בלעז פעמים שאדם מוציא מגופו לפיו נפיחה מתוך שובעו וריחה כריח המאכל שאכל: פיהק. באליי"ר בלעז' חיך מלקוחיו פותח להוציא רוח הפה מלא כאדם שרוצה לישן או שעומד משינה: ונתעטש. סטרנוד"ר בלעז ויש שפורשים ניהק טעריקן גו הכוס שטרליי"ר פיהק פיו הכוס: ורק. ע"ג קרקע:

תוספות

והא תני רבי חייא מניחן בכובע תחת מראשותיו. ואם תאמר אימא בכובע שלא כנגד ראשו שהרי בברייתא דלעיל נמי תני תחת מראשותיו ולא פריך מיניה משום דמצינן לפרושי שלא כנגד ראשו ואומר (ו) הר"ר דא"כ מאי אירייא בכובע אפילו שלא בכובע נמי אלא ש"מ דמיירי אפילו כנגד ראשו ומ"מ קשיא לישני דמיירי כשאשתו עמו דבעינן כלי בתוך כלי וצ"ע:

שנים שהיו ישנים במטה. וא"ת והלא רואה ערוה עצמו וי"ל שגולה ראשו לחוץ וא"ת והרי לבו רואה את הערוה וי"ל דקסבר לבו רואה את הערוה מותר אי נמי חולץ בגדו כנגד לבו:

והתניא היה ישן במטה ובני ביתו וכו'. פי' רש"י אשתו בכלל ביתו ולא נהירא חדא דלא אשכחן אשתו *דמקריא בני ביתו ועוד לפירושו הו"ל והא קתני כאן כיון דאברייתא דלעיל קאי אבל מדקאמר והתניא משמע דברייתא אחרת היא ואומר ה"ר יוסף דגרסינן היה ישן במטה ואשתו ישנה בצדו לא יחזיר פניו ויקרא אא"כ היתה טלית מפסקת בינו לבינה:

[בבא קמא. פסחים מב. חולין נח:]

רב נסים גאון

מסייעא ליה לרב הונא דאמר רב הונא עגבות אין בהן משום ערוה. הא מילתא מפרשא בפ' ב' דמס' חלה בגמ' דבני מערבא (הלכה א') תרא אמרה עגבות אין בהם משום ערוה תרא דאתמר לברכה אבל להבים אסור כל שהוא אסור להבים בזיה ותני המסתכל בעקיבה של אשה כמסתכל בבית הרחם המסתכל בבית הרחם כאילו בא עליה: והאמר רב ששת למה מנה הכתוב תכשיטין שבחוץ עם תכשיטין שבפנים. מפרשי' לה במס' שבת בפ' במה אשה (ד' סד) תכשיטין אמר רבי אלעזר עגיל זה דפוס של דדין כומז זה דפוס של בית הרחם אמר ליה רבא מקרא לא שבקת טינוף בגו מקום שנקה חזינן כבר הבגד

פא לא קשה אחרי שאינו אלא לשליח צבור אבל יחיד כוללה בשומע תפלה
א (פ"ג) קתני בהדיא כמנהגנו דקאמר ימים שיש בהם מוסף כגון ראש
מועד ערבית שחרית ומנחה מתפלל ש"ע ואומר מעין המאורע בעבודה
מחזירין אותו ובמוספין מתפלל שבע ואומר קדושת היום באמצע: (לעיל).
סז הרהור לאו כדיבור דמי פסק רבינו חננאל כרב חסדא מדמתרצי
מילתיה ש"מ כוותיה קי"ל ולא יצא אדם בק"ש בהרהור: ר' יוחנן סח
כל אדם כל היום כולו נראה דהלכה כר' יוחנן ודוקא בספק התפלל
לא דהא מסתמא לא פליג אהא דאמר רב יהודה אמר שמואל עמד
צר התפלל פוסק: סט כל דבר שבקדושה לא יהא פחות מי' תניא
קדושה שביוצר אור וסדר קדושה אפי' יחיד אומר מפני שאין אלא
נעריצך ונקדש אין אומרים בפחות מי' [*מהו שיפסיק לאמן יהא
ן דלא יפסיק ופסק ר"י דלא יתחיל אלא א"כ יודע שיכול לגומרו
ע ליהא שמיה רבא דלא גרע מקדושה ומודים וכתב רש"יא)
גא דפסיק ושתיק ולא עני וכן עמא דבר ומיהו באלהי נצור עונה
א כתלתא סבי דכולהו לקולא כר' יאשיה בכלאים דאמר אינו חייב
ירה ותרצן במפולת יד דהוו להו כלאי זרעים וכלאי הכרם כאחת
הגז דאינו נוהג אלא
*[*כר"י בן בתירא בד"ת דבעל קרי מותר ללמוד]:
ף קלו) יליף טעמא
ספ"ק דקדושין
*[*ועיין סוף הל' נדה סי' אלף ל']:
סור עב לטבול ביו"כ כדי להתפלל בנקיות* דהא דאמר (*ר')
יומא דטובל כל
*[*פי' והתם איירי דללי תפלת נעילה]:
ג טבילה בזמנה
אתמולג) דהא ת"ק דר"י [*באידך ברייתא] סבר מן המנחה
הואיל ואינו צורך התפלה משהינן ליה עד למחר ועד המנחה
ואנן דנהגינן כל השנה כולה בין בתפלה בין בדברי תורה כר'
דן אינו מצוה ותו דקי"ל דטבילה בזמנה אינה מצוה:
חוזר לראש וה"ה דהוה מצי לאוקמה לכ"ע אינו חוזר לראש
ת דהלכה חוזר לראש וכן לקמן בפירקין (ד' סב) אמר ר'
מסכת ר"ה (דף כד) א"ר יוחנן שמע ט' תקיעות בט' שעות
רפות ואע"ג דשהה כדי לגמור כולה וכן במגילה (דף יח)
לכה כמ"ד חוזר לראש דאמר נקוט דרב [ביבי] בידך ופי'
במבואות המטונפות אם שהה כדי לגמור את כולה חוזר
הוא כמו לעיל גבי תפלה ומים שותתין על ברכיו אבל
מגלה התם
*[*בגמרא דף כה]:
סי * פסק
לא מיניה פרק אמר להם הממונה (דף ל) וא"כ מותר
גדיו על בשרו ור"ח פסק כרב חסדא לחומרא דסבירא
וסי' בירושל' רבי אילא וחבריה הוו יתבי קמי פונדוקא
ורייתא אמר לון מכיון דאי הוי יממא הוינן חמין ה)מה
מקום שראוי לראות הערוה אין מועיל העלמת העין ו):
ותניתא דלעיל דאסר נואת כלבים וחזירין כשאין בהם
ם לא שייך ובכל ענין אסור ובתוספות גמגם אם יש
ענין כמו צואת בהמה מדלא הזכיר צואת תרנגולים
לא הזכירה משום דיש לאסור צואת תרנגולים אפילו
נא זהו דוקא בלול של תרנגולין שיש שם סרחון אבל
ומא מותר ובירושלמי פירש באדומים בלבד יש לחוש

ולא ידעינן פי' אדומים [א] ועוד קאמר התם מרחיקין מגללי בהמה ארבע אמות ר' שמואל בר יצחק אמר ובלבד של חמור:

עח [שם] ריח רע שאין לו עיקר כמו הפחה י"מ דבתי כסאות שלנו שהם בעומק (ב) אם יש בהם מחילה המפסקת הוי כמו ריח רע שאין לו עיקר וכמו בתי דפרסאי דלקמן [דף כג] חיישינן שמא עט יפנה בהם ואסור בבית הכסא [*ערלאי] שאין רגילות לפנות שם מותר להשתין בהם ולא חיישינן שמא יפנה בהן והא דתנן לקמן אפילו בבית הכסא ערלאי לא ישתין בהם היינו כשאוחזן בידו דחיישינן שמא ישפשף הנילולות אם יפלו מים על רגליו או אם יגע באמה) מכאן משמע דאסור לפנות בגדולים כשתפילין בראשו אבל להשתין מותר:

[דף כד] ח)ה"ר יוסף גרס פ והתניא היה ישן במטה ואשתו בצדו לא יחזיר פניו ויקרא [דף כה] נכרי ערום אסור לקרות קריאת שמע כנגדו והכא נמי אמרינן הכא בתלמודא טפח באשה ערוה אפילו באשתו פי' טפח שדרכה להתכסות וכן שוק וקול באשה ערוה ופי' רב האי גאון דכל הני לענין ק"ש וכתב הר"א ממיץ בס"י הלכך אסור לומר דבר שבקדושה בשמיעת קול שיר של אשה ובעונותינו בין העובדי כוכבים אנו יושבים ועם לנשות לו הפרו תורתך הלכך אין אנו נזהרין מללמוד בשמיעת קול שיר נשים ארמאות וכ"פ בה"ג וכ"פ ר"ח כדברי ר' (*יהודאי) [*האי] גאון וכתב ראבי"ה כל הדברים שהזכרנו למעלה לערוה דוקא בדבר שאין רגילות להגלות אבל בתולה הרגילה בגלוי שער לא חיישינן דליכא הרהור:

פא [שם] גרף ועביט שניהם כלי חרס הם אלא של רעי קרוי גרף ושל מימי רגלים קרוי עביט ואסור לקרות ק"ש כנגדן הואיל ומיוחדין לכך אע"פ שאין בתוכם כלום ואפילו רביעית מים אפשר דלא מהני להו אבל כלי דלא בלע כגון כלי זכוכית אפשר דשרי ובלבד שיטיל בהם (*מים רביעית) [*רביעית מים]:

פב [שם] מרחיק ד' אמות וקורא ואפי' אם כפאו על פיו יש שאמרו מרחיק ממנו מפני שנבלע בו ומאיס והוי כמו צואה הדבוקה בסנדלו ולראבי"ה נראה להתיר דהא מכוסה הוא ולא עדיף מצואה בעששית ולא דמי לצואה שבסנדלו:

[דף כו] ספר תורה פג עושה לו מחיצה י' ואם לאו לא ישמש וה"ה בחומשין שלנו אבל שאר ספרים דיין בכסוי בעלמא: אמרינן בירושלמי לא פד ישב אדם על גבי (ג) ספסל שס"ת נתון עליה ואם היה נתון על ד"א מותר עד היכן רבי בא בשם רב הונא אמר טפח רבי ירמיה בשם ר' זעירא אמר אפי' כ"ש:

[שם] אמר רפרם אמר רב חסדא עומד פה ט)אדם כנגד בית הכסא ברחוק ארבע אמות וקורא ק"ש ומפרש לה בבית הכסא שאין בו צואה: נשאלתי על פו בני אדם שיש להם ספסל נקוב בחדרם ונפנין עליו אם מותר לקרות ק"ש כנגדו והתרתי להם והבאתי ראיה מכאן כיון שאין צואה על הנקב וגם אין הגרף תחת הנקב ועוד שהנקב תמיד מכוסה בדף: כנגד בית הכסא ברחוק ארבע אמות ודוקא בישן שהיה בו צואה ופנוה: [ג] אלפסי וכן נדה אם באה להתפלל כו' מיהא מתני' שמעינן כו' וכן פר"ח וכתב ראבי"ה והנשים נהגו סלסול ופרישות בעצמן שאין נכנסות לבית הכנסת ואף כשמתפללות אין עומדות בפני חברותיהן וכשר המנהג:

סליק פרקא

תפלת השחר פז עבר יומו בטל קרבנו י) וגמר לה (תמורה דף יד) מזבח ונסכים דבר יום ביומו והיכא דאיחר עד שעבר שתי תפלות כגון טעה ולא התפלל ערבית והמתין עד המנחה וכן משחרית עד ערבית בהא לא אשכחן שחייבו חכמים לחזור ולהתפלל וכן אם טעה ולא התפלל מוסף אינו מתפלל ערבית שתים דהיאך יקרא בהקרבת הקרבנות וכבר עבר זמן קרבן מוסף: [ג] טעה ולא פח התפלל מנחה בע"ש כו'יא) (ד) טעה ולא התפלל [מנחה] בשבת מתפלל ערבית שתים של חול דהיינו מוצאי שבת ומבדיל

שי אנשי שם

ם היו השעורין בזול כדאמרי' בכתובות והיו התרנגולין אוכלין
קרי אע"פ שטמא טומאת שבעה משום זיבה ואין טבילה זו
קנת עזרא משום קרי וכן נדה אם באה להתפלל כו' (מהר"ם):
גון שהגיע זמן מנחה שדינו להקדים יב) מנחה למוסף כדאיתא
רק תפלה אחת אפ"ה אין מתפלל ערבית שתים (ג"מ):

שלטי הגבורים

(א) ונשאל לגאון ז"ל אם יחיד יאמר קדושה באמצע הסדר או לא והשיב הרשות בידו כו' עד בקורא בנביאים: (ב) ומה שאנו משתיקין החזן כשיש צואה בבהכ"נ אפי' גדולה היינו טעמא הואיל והחז ש"ץ א"א שלא יהא א' מהקהל סמוך לה בד' אמות ובעינן דעת שומע ומשמיע והקרוב בד' אמות א הצואה אינו יכול לכוין. ע"כ מצאתי: (ג) בפי' הקומץ רבה ובמו"ק דאסור לישב במטה שס"ת עלי ובירושלמי התירו בספסל משהו ואיכא מ"ד בטפח וי"ל דהתם בספסל שהוא קשה אבל במטה שהו רך ע"י הבגדים ויש שעה שמעמיק עצמו או מגביה וכן הספר ואינו כבוד לספר. רשב"א: (ד) הלכה דאם טעה אדם ואדכר חול בשבת כגון שהתחיל באתה חונן גומר אותה ברכה שהתחיל ופל הכל עיין באלפסי ובסמ"ג לא חלקו מברכת אתה חונן לכל שאר הברכות אלא פסקו בכולם גומר הברכה לי
כת אתה חונן כ"ע לא פליגי דודאי יגמור אותה על הכל

באור מהרמ"ב

סז ורב דימי. לפנינו איתא ראב"א וכן הוא בתוס' והרא"ש ע"ש: עח תחת בגדיו על בשרו. וכתב הרר"י דדוקא במכוסה מאליו בלי הבגדים אבל במכוסה מכח הבג
... פג בחומשין שלנו. ר"ל העשוין בגלילה רק שאין עשוין כתיקון ס"ת:

והאמר רב ששת למה מנה הכתוב תכשיטין שבפנים עם תכשיטין שבחוץ לומר לך כל מי שמסתכל באצבע קטנה של אשה כאילו מסתכל במקום התורפה לא קשיא הא באחרת (קטו) והא באשתו ולק"ש. (קטז) ודבר (לז) שרגיל להיות מכוסה באשה [ס] ודוקא באחרת אבל בעצמה הא אמרי' לעיל האשה יושבת ערומה וקוצה חלתה*: ואמר רב חסדא [ע] שוק באשה ערוה שנאמר גלי שוק עברי נהרות וכתיב תגל ערותך. אמר שמואל (קיז) קול באשה ערוה שנאמר כי קולך ערב [פ] פירוש לשמוע ולא לענין ק"ש. אמר רב ששת (קיח) [צ] שער באשה ערוה (קיט) בנשים שדרכן לכסות שערן (קכ) אבל בתולות שדרכן לילך פרועות מותר לקרות כנגדן:

הגה"ה
* אבל בעלה לא היה יכול לקרות חלה בפני אשתו ערומה. העתק מן התוספות7):

לח א"ר חנינא אני ראיתי את רבי שתלה תפיליו. מיתיבי התולה תפילין יתלו חייו [ק] דורשי חמורות אמרו והיו חייך תלואים לך מנגד זה התולה תפילין. א) ואסיקנא רבי בכיסתא תלה אבל תפילין גופייהו אסור לתלותן בין (לח) ברצועה בין בקציצה:

לט א"ר חנינא אני ראיתי את רבי [ר] שגיהק ופיהק ונתעטש ורק. (קכא) [דף כד ע"ב] וממשמש בבגדו בתפלתו. ולא היה מתעטף. והיה מניח ידו על סנטרו. וממשמש בבגדו פירש"י להעביר הכנה העוקצתו ולא היה מתעטף בטליתו אם נפל. ותרי מילי נינהו ב) ור"ח פירש דחדא מילתא היא כלומר היה ממשמש בבגדו ותקנו שלא יפול מעל ראשו [ש] אבל אם נפל מעליו לא היה מתעטף בו [ת] דחשיב

מעדני יו"ט

לעיניו רואה את הערוה ליכא למיחש דכיון שעיניו חוץ למים ומסתכל בחוץ אינו רואה את הערוה כמ"ש בשם תהר"י אדלקמן סי' נ' ומפרש הב"י כיון דאינו מסתכל בה אע"פ שהוא יכול לראותה מותר: [ס] ודוקא באחרת. כלומר דהא דאמרן באשתו ולק"ש כלומר אפילו באשתו ולק"ש וכ"ש באחרת ולק"ש אהא קא מהדר וקאי דדוקא באחרת כו' ומהכא שמעינן דק"ש אית בה קולא ואית בה חומרא דאפילו באשתו אסור כשמגולה בה טפח דלאסתכולי באשתו לא נאסר וקולא אית בה דאף באחרת שאסור לאסתכולי בה אפילו באצבע קטנה לא אסרו בק"ש אלא בטפח וטעמו כדי שלא יבא לידי ביטול ק"ש וראיתי בב"י בשם הרשב"א שכתב אדלקמן שוק באשה ערוה ודוקא לאחרים ולאנשים משום הרהור אבל בעצמה הא אמרי' לעיל האשה יושבת כו' נראה מדבריו שהאשה אינה נאסרת בראיית ערוה אחרת אבל נראין דברי רבינו דכמו באיש שאסור לראות בערוה כן באשה והרי מצינו איסור בנשים מסוללות בפרק הערל דף ע"ו ועיין לקמן בסמוך גם עיין בדברי חמודות: [ע] שוק באשה ערוה. פירש"י להסתכל בא"א וכן באשתו לק"ש. והוה תמיהא לי מאי קמ"ל רב חסדא כל מקום שדרך לכסותו הוי ערוה ומאי איריא שוק עד שמצאתי להרשב"א שכתב דקמ"ל דאע"פ שאינו מקום נגוע באיש ב"י סימן ע"ה: [פ] פירוש לשמוע ולא לענין ק"ש. כדכתבתי לעיל דהקילו בק"ש לפעמים כדי שלא יבא וכו' וכי היכא דלעיל כל שאינו טפח מגולה באשה הקילו לפי שאינו יכול להזהר ולהשמט ממיעוט גילוי ויבא לידי ביטול ק"ש אם נחמיר שלא לקרות אפי' במיעוט גילוי וה"נ דכוותיה דקול באשה שכיחי לזמר וכשיצטרך לשתוק יבא לידי ביטול ק"ש ויצילנו זה ממה שאף לדברי הסוברים דקול אף לענין ק"ש היא וכתב ב"י שהמרדכי כתב בשם הרא"ש דהלכך אסור לומר דבר שבקדושה בשמיעות קול שיר של אשה ומסיים בה הכין ובעוונותינו שאנו מפוזרים בארצות שונות ועת לעשות לה' הפרו תורתך הלכך אין אנו נזהרים מללמוד בשמיעות שיר נשים ארמאות עכ"ל הרי שיש צד להקל ולהפר תורה כדי שלא לבטלה לגמרי ואף אנו נאמר דלרבינו דמפרש דקול לא לענין ק"ש אתמר כלל דנמי טעמא הכי הוא דחז"ל לא ראו לאסור כלל קול באשה לענין ק"ש שמכיון שא"א להזהר אם נבא לאסור יבא לכלל ביטול ק"ש לגמרי הוצרכתי להביא ראיה לדברי רבינו ואע"פ שכבר התבאר לעיל בכיוצא בזה לענין גילוי טפח שהקילו בק"ש מבהסתכל דעלמא דהיא עצמה אינה אלא סברת עצמו ואינה מוכרחת שהרי הגה' מיימ' פ"ג מהק"ש בשם בה"ג חולקים כמו שאכתוב בס"ד בד"ה: [צ] ה"ג שער באשה ערוה שנאמר שערך כעדר העזים: [ק] דורשי חמורות. כתב בספר חכמת שלמה

הג
* אבל לתקן טליתו עליו
העתק מ

לא היה מניח יד
המשמיע קולו בת
השקר. והמגהק ו
לו. וי"א ניכר ש
ומפהק ל"ק כאן
מלמעלה [א] כאן
שעושין לו נחת
רק ארק נמי
[ב] מבליעו בכסו
הוה קאימנא א
מר להא דרב
ראיתי את רבי
אפילו רוקק [ד
(קכג) לשמאלו מ
אסור פירש ה

אם מכסה את לב
עדיין לבו וערוה
דאסור ולא דק יפ
הג"מ פ"ב מהק"
כתבתי במי"ט דל
דלא הוי גילוי ער
כו' ואם נתכוין
הסימן שכתב טפ
ועוד הארכתי בס
נתמעט אלא פני
אע"פ שבאיש מ
דמידי הוא טע
דרגיל בהו וכדל
דכל הני לענין
זמר אבל קול ד
הרגיל בו לא חי
שלהן אבל פא
כו'. וה"ה לש
הרשב"א: (ק
טור
ב
ג
נמי
ידיו
הערון

יש ליזהר משמיעת קול ו זמר (ט) אשה בשעת ק"ש
הגה ואפי' באשתו אבל קול הרגיל בו אינו ערוה (ב"י בשם אוהל מועד והג"מ):

ד ה אסור לקרות כנגד ערוה אפי' של עכו"ם וכן כנגד ז ערות קטן אסור: ח ויש מתירין נגד ערות קטן כל זמן שאינו ראוי (י) לביאה (רבינו ירוחם הרא"ש פרק מי שמתו ומהר"א מפראג) וכן עיקר ועיין בי"ד סימן רס"ה:

ה י ערוה בעששית ורואה אותה דרך דפנותיה אסור לקרו' כנגדה דכתיב ולא יראה בך ערות דבר והא מתחזיא:

ו ז היתה ערוה כנגדו ט והחזיר פניו (יא) ממנה (ב) או שעצם עיניו או שהוא בלילה או שהוא סומא מותר לקרות דבראייה תלה רחמנא והא לא חזי לה:

עו להזהר מצואה בשעת ק"ש. ובו ח' סעיפים:

א א צואה (א) בעששית מותר לקרות כנגדה אף ע"פ שרואה אותה דרך דפנותיה משום דבכסוי תלה רחמנא דכתיב וכסית את צאתך והא מתכסיא:

ב ב * צואה בגומא מניח סנדלו עליה וקורא דחשיבה כמכוסה א וכיון שאין ריח רע מגיע לו מותר והוא (א) שלא יהא סנדלו נוגע בה:

ג ג * העבירו צואה לפניו (ב) אסור ב לקרות (ג) כנגדה ופי חזיר כצואה עוברת דמי אפילו עולה מן הנהר אין הרחיצה מועלת לו דהוי כגרף של רעי:

ד ד היתה צואה על בשרו ג ומכוסה (ג) בבגדיו או שהכנים ידיו בבית הכסא ד דרך (ד) חור ואינו מריח

מגן אברהם

לכתחלה כדאיתא במשנה פ"ו דשבת [6] יוצאה אשה בחוטי שער וכו' דלא כב"ש [7] שחולק עליו והאריך בסוף ספרו בדברים דחוים עפי' ש"ג סי"ד: ו. זמר אשה. אפי' פנויה [ב"ש] וע' בא"ע סימן כ"א דקול זמר א"א לעולם אסור לשמוע אבל קול דבור' שרי [ל"ח [8]]: ז. ערות קטן. ובמגילה דף כ"ד ריש ע"ב כתב רש"י דהקטן בעצמו יכול לקרות אפי' הוא ערום דלא הוזהר על כך ולי נ"ע דליתסר מדרבנן מידי דהוה אכל עבירות שבתורה ועסי' שמ"ג ולהפוסקים דערות קטן לא מקרי ערוה א"ש טפי וצ"ע: ח. ויש מתירין וכו'. שאינו ראוי לביאה כ"ז שאינו בן ט' שנים. וצ"ל דמ"מ לא יאחוז המוהל בערוה בשעת ברכה עמ"ש בסי' ע"ד: ט. והחזיר פניו. וב"ח פסק דוקא החזרת פנים מהני דהוי מחנהו קדוש דומיא דצואה מאחריו אבל עצימת עינים או לילה או סומא לא מהני וכ"כ בהדיא במרדכי [9] וברוקח [10] ובירושלמי [11] ומ"ש הרב"י שכ"מ ברשב"א כמש"ל סי' ע"ד סס"ב אינה ראייה דהתם עכ"פ ערותו מכוסה במים דהא מקרי חציצה לגבי לבו ה"ה לגבי עיניו ואפילו הכי אסור להסתכל בה מידי דהוה אערוה בעששית אבל כשהערוה מגולה לא מהני עצימת עיניו כמ"ש סימן ע"ד ס"ד:

עו א. וכיון שאין ריח רע. ואפילו למ"ד בסי' ע"ט ס"ב דהפסקה מועלת לריח רע דוקא מחיצה אבל כפיית כלי לא וכ"ה בל"ח [12]: ב. לקרות כנגדה. וב"ח פסק דאפי' מלפניו די בד"א כמ"ש ב"י בשם מהרי"א: ג. ומכוסה בבגדיו. ואם היא על (°) ידו ואין בה ממשות אלא לכלוך בעלמא והלך ריחה והיא על ידו דומיא במלמולי זיעה שרי לקרות (°) כנגדה [ב"י תר"י [13] ורשב"א]: ד. דרך חור. כתב רש"י מחילה יש בינו לב"ה ופשט ידו לפנים מן המחילה וכתב המאור [14] דאל"ה אסור לקרות כנגד ב"ה. עסי' פ"ג מ"ש:

ט"ז מגן דוד

מקום הרהור יותר משאר איברים: (ב) או שעצם עיניו. כ"כ ב"י והוא תמוה בעיני חדא דלישנא דתלמודא לא משמע הכי דאיתא שם טעמא מאי דכתיב ולא יראה בך ערות דבר והא קמתחזי ולא קאמר והא קא חזי ש"מ כיון דמתחזי נגדו אע"ג דאיהו לא חזי אסור ותו דהא גם בצואה אי' דתליא מילתא בראי' דהיינו לפניו מלא עיניו כדאיתא בסי' ע"ט ואפ"ה אסור אף בסומ' ובלילה כיון דאפשר לראות וא"כ לא יהיה חמור לשון ראיי' של התלמוד דאמר בצואה כל שאינה ברשות אחרת דאסור בכדי ראיית עיניו מלשון הכתוב ולא יראה בך ערות דבר והא אידי ואידי ל' ראייה נקטי ותו ק"ל הא דתנן בתוס' דתרומות [1] ומייתי לה בהג"ה ריש חולין [2] דערום לא יתרום וכן גבי שחיטה פסקינן בריש י"ד דערום לא ישחוט ולפ"ד הב"י יהיה היתר באם מעצי' עיניו בשעת ברכה וא"ל הטעם משום לבו רואה הערוה דא"כ קשה למ"ד לבו רואה הערוה מותר היאך מפרש תוס' זו ומ"ש ב"י ראי' מדברי הרמב"ם [3] דשרי בהחזרת פנים שאני התם דכשמחזיר פניו אין הערוה כנגדו ולא מתחזיא דלא הקפידה אלא אם הערוה כנגדו כמ"ש אסור לקרות כנגדה. וא"ל גבי תרומה (°) ושחיטה נמי יחזי' פניו ויברך דמ"מ הוא עצמו בגילוי ערוה ואסור לברך משום ולא ירא' בך ערות דבר דהיינו שלא יהי' בו ערו' דבר משא"כ לפי' ב"י דבראי' תליא מילתא ולא איכפת לן במתחזי ומ"ש עוד ב"י ראי' מדברי הרשב"א הביאו ב"י סי' ע"ד אמאי דפריך התלמוד גבי רוחץ במים עלולים והרי לבו רואה את הערוה אבל מעיניו לא פריך כיון שעיניו חוץ למים ומסתכל בחוץ אינו רואה את הערוה ל"ד לזה כלל דכבר אמרנו דוקא ערוה כנגדו אסור ולא למטה ממנו דאם היה עומד על שפת הבור וערוה בבור אין איסור לקרות ק"ש ומה שהוא עומד במים אף שהם עלולים מקרי מכוסה נגד בני אדם רק שהוא יכול להסתכל למטה בערותו אין זה מקרי נגדו ע"כ נרא' דהדין עם בעל הרוקח [4] שהביא ב"י לאסור אפי' יעצים עיניו. וראיתי גם למו"ח ז"ל שכתב להחמיר והך החזרת פנים דהתירו בו שהחזיר כל גופו ועומד לצד אחר דומה למ"ש סימן ע"ג אם היה ישן עם אשתו קורא בהחזרת פנים ושם אין שייך בהחזרת פנים לחוד כיון שהוא שוכב וה"נ כן הוא דוקא בהחזרת כל גופו:

עו (א) שלא יהא סנדלו נוגע כו'. אע"פ דבעששית נמי נוגע מ"מ סנדלו גרע טפי כיון שהסנדל הוא מלבוש שלו: (ב) אסור לקרות כנגדה. ברמב"ם [5] כתוב ע"ז ועל פי חזיר עד שיעבור ממנו ד' אמות כתב ב"י וז"ל נראה מדבריו שאע"פ שהן עוברים לפניו כיון שהרחיק ממנו ד"א שרי ול"ד לצואה העומדת במקום אחד שצריך להרחיק ממנה לפניו כמלא עיניו דהיינו כיון שעוברים והולכים להם בהרחקת ד"א סגי וכ"כ רבינו הגדול מהרי"א אלא שלא מצאתי גילוי לזה בגמרא לכך נ"ל דמלאחריו איירי ומ"ה סגי כשעברו ממנו ד"א אבל מלפניו צריך להרחיק כמלא עיניו עכ"ל ומו"ח ז"ל הסכים לפי' קמא ותמה על ב"י שסיב' הלשון של הרמב"ם דמיירי מעובר לפניו. ולענ"ד שלא כדברי זה ולא כדברי זה והאי ודאי שהב"י כוון נכונה לענין הדין שצריך להרחיק כמלא עיניו ומ"ש בפי' קמא דשאני הכא שהצואה או פי חזיר עוברים והולכים תמהני על פה קדוש יאמר כן דהא בהדיא אמרינן בצואה עוברת דאביי ס"ל מותר לקרות כנגדה וא"ל להפסיק ומדמה לה להאי דמצורע שעובר תחת האילן והטהור שהוא עומד תחת האילן אינו טמא ה"נ בצואה עוברת ודחי לה רבא שאני מצורע דבקביעות תליא מילתא דכתיב בדד ישב והכא והיא מחניך קדוש אמר רחמנא והא ליכא אלמא דבצואה לא מחלקינן בין קביעות לעוברת ומנלן להקל אליבא דרבא דמחמיר גם בעוברת ולחלק בין ד' אמות או לא אלא ברור שהדברים כפשטן דצואה עוברת שבגמרא ובפוסקים היינו שהאדם שקורא ק"ש מעביר צואה אחר מלפניו על פני רחבו של אדם וזהו משמעות דברי רש"י שפי' שנושאין לפניו גרף של רעי להעבירו עכ"ל. דהוא מורה על מ"ש שעיקר פלוגתא דאביי ורבא היא אם צריך להפסיק באותו זמן שהצואה הולכת ממש מכוון לפניו או בסמוך לו תוך ד' אמות אבל קודם שמגיע לד' אמות או אחר שנתרחקה כן שרי לכ"ע כיון (°) שהיא אז מצדו ואמרינן לקמן סימן ע"ט דמצדו הוי כמו לאחריו דסגי בד' אמות וזהו ג"כ כוונת הרמב"ם היתה צואה שטה על פני המים דהיינו כשהאדם עומד אצל המים והצואה שטה מצד זה לצד זה ובנתיים באה מכוונת לפניו אז אסור

שערי תשובה

יעב"ץ ח"ב סי' ז' וסימן ח' ועיין ביד אפרים על דברי המג"א בזה בסופו: (יא) ממנה. עבה"ט ועיין בי"ד סי' א' לענין ערום לא ישחוט מפני אפי' הפיכת פנים לא מהני לאחר שיברך ויכוון להוציאו כיון שהוא צריך וא"כ אסור לערום לכוון שאז תהי' שמיעתו כדיבור והדיבור אסור וע"ש פ"ה אי"ה וע"ש בת"ש ס"ק ע' שאפי' הולך במכנסים תחת כתנתו יש שלבו ראה ערותו דרך חיתוך המכנסים ולא דמי למחבק גופו בזרועותיו תחת בגדיו י"ל דזרועותיו דבר שבגופו (אפשר שצ"ל בגופו) והפסקה מעלייתא ע"ש היכא דאפשר לא סגי אם מכוסה ממתנים ולמטה ולמעלה הוא ערום ...כה ע"ש ומכ"ש כאן בק"ש ותפלה שנאמר הכון כו' ופשוט:

עו ...אחריו ד' אמות וב"ח פסק דכיון דצואה עוברת היא ואינו עומדת במקום אחד סגי ב... דקודם שמגיע לד' אמות או אחר שנתרחקה ד' אמות שרי כיון שהוא אז מצדו ו... ...ריו ד"א ומלפניו מלא עיניו: (ג) בבגדיו. ואם הוא על ידו ואין בה ממשות אלא

באר היטב

אח"כ ברשה עיין עטרת זקנים: (ט) אשה. אפי' פנויה ובא"ע סימן כ"א משמע דקול זמר א"א לעולם אסור לשמוע אבל קול דבורה שרי. עמ"א ובב"ח ויד אהרן: (י) לביאה. היינו בן ט' שנים. וכתב המ"א ומ"מ לא יאחוז המוהל בערוה בשעת ברכה וקטן בעצמו יוכל לקרות אפי' הוא ערום. עמ"א: (יא) ממנה וכו'. ב"ח פסק דוקא החזרת פנים מהני אבל עצימת עינים או לילה או סומא לא מהני ע"ש וכן הוא דעת המ"א וט"ז (ועיין בספר אליהו רבה פילפול ארוך מזה) וט"ז העלה עוד דהך החזרת פנים דהתירו הוא דוקא שהחזיר כל גופו ועומד לצד אחר ע"ש. והמחבר יד אהרן העלה כדברי ש"ע ע"ש. מותר להרהר בד"ת אע"פ שהוא מסתכל בערוה. פר"ח וכ"כ המ"א סימן פ"ה ס"ק ב':

עו (א) בעששית וכו'. ואם מגיע לו ריח רע אסור ל"ח פרק מי שמתו אות קל"ב: (ב) כנגדה. פי' ובעינן ...אחד סגי בהרחקת ד' אמות אפי' מלפניו כמ"ש ב"י בשם מהרי"א. וט"ז העלה דאם מעביר צואה מלפניו על פני ...אז מצדו ואמרינן גם בסימן ע"ט דמצדו הוי כמו לאחריו דסגי בד' אמות. אבל מכנגדו ממש צריך להרחיק כמלא ...ממשות אלא לכלוך בעלמא והלך ריחו והוא על ידו דומיא דמלמולי זיעה שרי לקרות כנגדה. ב"י: (ד) חור. ר"ל

ביאור הגר"א

...ק"ש וכן הרמב"ם וח"ש יש ליזהר לחוש להפוסקים הנ"ל: אבל כו'. כנ"ל: ס"ד ויש ...' וצ"ל דרואה שאני משום דאיכא הרהור טפי דא"כ מאי קאמר שם א"י איצטרכא ליה כו' ...קרי ערוה או לא וכ"מ במגילה כ"ד ב' דקטן ערום אינו אסור אלא מפני כבוד ציבור ודברי ...הנ"ל עד י"ב שנה ושדים נכונו כמש"ל וכמ"ש לענין ישן בקירוב בשר: ס"ו והחזיר כו'. ...יחזיר כו' ואף למאן דאסר משום שאחוריהן נוגעין: או שעצם כו'. כן למד ב"י מדברי ...שקדם דבראיה תלי רחמנא וכמש"ו ול"ד למ"ש בסי' ע"ט ס"א דהתם לא תליא בראיה כמו

לבושי שרד

והולכות בשוק עיין עט"ז אריס סי' כ"א סק"ג: ט"ז סק"ג (°) ושחיטה נמי יחזיר. תירוצו על קושיא זו היא לרוחא דמלתא אבל בלא"ה לק"מ לפי מ"ש בסוף דבריו דבעי דווקא שהחזיר כל גופה:

עו ט"ז סק"ב (°) שהיא אז מצדו. מיהו לפמ"ש המג"א סי' ע"ט סק"ב דלצדדים שלפניו כלפניו דמי אין זה ישוב כלל: מ"א סק"ג (°) ידו ואין בה. ר"ל שאינו מכוסה בבגדיו כ"ה בב"י: שם (°) כנגדה. לשון כנגדה משמע דאדם אחר קורא כנגדה וצ"ל דלאו דוקא כי המעיין בב"י יראה מבואר דהוא עצמו ג"כ מותר לקרות מיהו לדינא אין לעשות כן דמתר"י

חכמת שלמה

מחצית השקל

באר הגולה

...מרדכי בשם רבינו האי ושאר פוסקים: ה שם בגמ' כ"ה: ו שם: ז רמב"ם: א ברכות כ"ה: ב שם: ג שם: ד לפי' הרא"ש:

עטרת זקנים

...תהא נראה בעלת שער אסו' לקרות ...ק"ש. (מהררמ"י) ובד"מ סי' ש"ג כ' ...המהרמ"א בהדיא דמות' לאשה נשואה ...לגלות פאה נכרי' שלה ל"ש עשוי ...משערותיה או משער חברתה כו' וע"כ ...' בהג' סתם א"כ חולק מהררמ"י בזה על בעל הגהת ע"כ:

עו * צואה בגומא כו' והוא שאין סנדלו נוגע בו. אבל אם הי' סנדלו ...נוגע בו אסו' אף שאין דבוק בסנדלו ממש (הרמב"ם והרא"ש והטור) ולא ...הר' יונה דפסק אף נוגע שרי אלא א"כ היא דבוקה בסנדלו ממש:
* העבירו צואה לפניו אסו' לקרות ...כנגדה כו'. אפי' כמלא עיניו ולאחריו ...ד"א ממקום שכלה הריח (ב"י בשם

יד אפרים

...מחבר לחבר דרך מבוי אסו' כדאיתא ...המדיר וע"ז תירץ דהתם מיירי שסותר' ...קליעה אז אסו' גם בבתולה שאין זה ...דות נויעות כיון שהראש מגול' ביות' ...דאיתא בסוטה ופרע ראשה מלמד ...סותר' את שערה ופרש"י מרב' בגילוי ...סות' את קליעתה והלכך אף בבתולה ...ה"ג אסו' והתם יוצאה בהינומ' וראש' ...רועה אבל מ"מ אינו סותרת קליעתה ...לא שאורך השער מונח על כתיפה ...כמ"ש רש"י שם ושוב כתב דע"כ הא

הגהות רעק"א

חתם סופר

באר הגולה המלא

1. פ"ג הלכה ה'. 2. פ"ב סימן ג'. 3. פ"ג הט"ו. 4. סימן שכ. 5. פ"ג הי"ג. 6. סד ע"ב. 7. סימן יח. 8. פ"ב ס"ק קז. 9. ברכות רמז עג. 10. סימן שכ. 11. פ"ג הלכה ה'. 12. פ"ב ס"ק קנב. 13. נט ע"א. 14. נט ע"א.

אבן העזר כא הלכות אישות

כא [א] ולא יעבור בפתח אשה זונה. ואם חשוד על אשה פרטית שהי' ערוה לו מתרין בו שלא יעבור על פתח ביתה ואם יעבור ילקו אותו כדאמרינן בגמר' (יבמות דף כ"ב ע"א) בההוא דחליף אפתח' דבי חמו' דמידס הות דיימא חמותיה מיניה וכ"כ ב"י בשם ר' ירוחם סי' זה ס"ק ו': [ב] אחד פנויה ואחד אשת איש. פנויה בעולה קאמר אבל בתולה אמרי' דיוצאה בהינומ' וראשה פרועה וכן הוא בב"ח ועיין במרדכי: [ג] ולא עוד אלא שראוי לעשות כן. והא דאמר (בבבא בתרא דף קס"ח ע"א) האי נורב' מדרבנן דאזיל לקדושי אתתא לידבר ע"ה בהדיה דילמ' מיחלפא ליה תירץ המ"מ בפכ"א מהא"ב(3 משום דת"ח אף שרואה אותה בפעם א' אינו בקי בצורת נשים ויש לחוש שמא יחליפה אבל ע"ה יכירה בפעם אחת: [ד] אעפ"י שיש לו הנאה בראייתה. וע"כ

בית שמואל

מ"מ אם רגיל בחטא זה קשה לפרוש יותר משאר עבירות ועיין פרישה סי' כ"ה: ב. או להביט ביופיה. הר"י(2 כתב דאסור מדאורייתא שנאמר לא תתורו אחרי עיניכם והרמב"ם ס"ל מדרבנן ובפנויה לכ"ע מדברי קבלה והרהור אפילו בפנויה אסור מדאורייתא: ג. ולא יעבור בפתח אשה זונה. ואם הוא חשוד על אשה א' מתרי' בו שאל יעבור פתח ביתה ואם יעבור מלקין אותו ועיין ב"י מ"ש בשם רי"ו: ד. קול ערוה. אבל קול פנויה או קול אשתו מותר אלא בעת תפלה אסור כמ"ש בא"ח ועיין בפרישה מ"ש בשם מהרש"ל ודוק' קול ערוה אסור אבל קול דיבור שלה מותר וא"ל מש"ס קידושין דף ע' דאיתא שם קול ערוה אפילו בשאלת שלומ' אסור תירץ הרשב"א קול דבור מה שהיא משיב[ה] על שאלת (שלומה) [שלמא] גרע טפי ב"ה(3: ה. אחד פנויה. היינו אלמנה או גרושה אבל א] בתולה מותר ופריע' הראש בחצר ליכ' אסור אלא משום נניעו' ועיין ב"י וד"מ בסי' קט"ו ושם כתבתי בשם הסמ"ג והש"ג דאסור אפילו בחצר: ו. מותר להסתכל בפנויה לבדקה. והא דאיתא פרק (כל כתבי) [גט פשוט] כשאזיל ת"ח לקדושי' אתתא לידבר ע"ה עמו משמע דאין ת"ח מסתכל אפילו לבדקה תירץ המגיד כיון דת"ח אינו רגיל להביט בנשים יש לחוש שמא יחליפנה אפילו אם ראה אותה: ז. אבל לא ישחק. ולהביט במקום תורפ' אסור ואם מביט כשהי' נדה עונש שלו

א להביט [א] ביופיה [ג] ואפילו להריח בבשמים שעליה אסור [ד] ואסור להסתכל בנשים שעומדות על הכביסה [ה] ואסור להסתכל בבגדי צבעונים של אשה שהוא מכירה אפי' אינם עליה שמא יבא להרהר בה [ו] פגע אשה בשוק אסור [א] להלך [ב] אחריה [ה] אלא רץ [ו] ומסלקה לצדדין [ז] או לאחריו [ג] [א] [ז] ולא יעבור בפתח אשה [ג] זונה אפילו ברחוק ד' אמות [ח] והמסתכל אפילו באצבע קטנה של אשה [ח] ונתכוין ליהנות ממנה כאלו נסתכל בבית התורף (פירוש ערוה) שלה [ט] ואסור לשמוע [ד] קול [7] ערוה או לראות שערה [ט] [י] והמתכוין לאחד מאלו הדברים [כ] מכין אותו מכת מרדות [י] ואלו הדברים אסורים גם בחייבי לאוין:

ב [ל] לא תלכנה בנות ישראל פרועות ראש בשוק [ה] [ב] [*] [יא] [ג] [ה] אחד פנויה ואחד אשת איש:

ג [מ] [ו] מותר להסתכל בפנויה לבדקה אם היא יפה שישאנה בין שהיא בתולה או בעולה [ג] [יב] ולא עוד אלא שראוי לעשות כן [יג] אבל לא יסתכל בה דרך זנות [יד] ועל זה נאמר ברית כרתי לעיני ומה אתבונן על בתולה:

ד [נ] מותר לאדם להביט באשתו אע"פ שהיא נדה והיא ערוה לו [ד] אע"פ שיש לו הנאה בראייתה הואיל והיא מותרת לאחר זמן אינו בא בזה לידי מכשול [ז] [טו] [ס] אבל לא [ו] ישחק [ע] ולא יקל ראש עמה:

ה [פ] אסור להשתמש באשה כלל בין גדולה בין קטנה [טז] בין שפחה בין משוחררת שמא יבא לידי הרהור עבירה באיזה שמוש אמרו ברחיצת פניו ידיו ורגליו אפי' ליצוק לו מים לרחוץ פניו ידיו ורגליו [יז] אפי' אינה נוגעת בו [ח] והצעת המטה [יח] בפניו ומזיגת הכוס:

דאית ליה בנים שאינן מהוגנים וכשמביט בעת שרוצה לשמש נעשו בניו סומין כמ"ש בנדרים(4). ובלא תשמיש אסור משום דמגרי היצר הרע בעצמו כמ"ש בסי' כ"ה.
ובעת נדתה אסור להביט במקומות המכוסים כמ"ש בי"ד סי' קצ"ה(5 ולא כמגיד פכ"א(6 דמתיר: ח. והצעת המטה. עיין סי' פ' שם מבואר מה שמוטל על

הגהות וציונים

1) ה"ג.
2) אגרת התשובה.
3) ס"א.
4) כ' ע"א.
5) ס"ז.
6) ה"ד.
7) נראה דצ"ל: "דאין זה כשאלת".

באר הגולה

ג ממימרא דר' יצחק שבת דף ס"ב ע"ב: ד מדאמר חייא בר אבא ב"ב דף נ"ז ע"ב: ה ברייתא ע"א דף כ' ע"ב: ו ברייתא ברכות דף ס"א ע"א בעובדא דרב ור' יהודה קידושין דף פ"א ע"א: ז מימר' דרב חסד' ע"א דף י"ז ע"א: ח מימרא דרב ששת שבת דף ס"ד ע"ב: ט מימרא דשמואל ברכות דף כ"ד ע"א: י מכאן עד סוף הסימן מדברי הרמב"ם בפכ"א מהא"ב: כ וכו' ה"ה שם כידוע בכל איסור של דבריה': ל שם מברייתא כתובות דף ע"ב ע"א: מ שם ממימר' דרב יהודה קידושין דף מ"א ע"א ומה שהשיגו הראב"ד ממ"ש האי נורבא מדרבנן וכו' ב"ב דף קס"ח ע"א ה"ה שם ביארו שאין זו השגה: נ מימרא דרב יוסף וריש לקיש נדרים דף כ' ע"א ומבואר שם אבל לא במקום הסתר שלהם וכמ"ש הראב"ד שם וכתב ה"ה שהוא במכל שכן ולא יקל ראש עמה: ס ברייתא באבות דר' נתן: ע מימרא דשמואל קידושין דף ע' ע"א: פ מהירושלמי פ"ה דכתובות:

דגול מרבבה

ארבע מיתות בפי' המשנ' במשנ' הבא על הזכר שם הוא ל' הרמב"ם (ועטרה) [והמערה] נקרא המכניס כל העטרה (ומשמע) [והמשמש] הוא המכניס כל האבר כלו אבל הכנסת קצת עטרה הנה הוא כמו שבא דרך אברים עכ"ל: *) מחבר יפה כיוונו הח"מ והב"ש דהיינו

הגהות רעק"א

כא א] ב"ש אות ה' אבל בתולה. נ"ב ארוסה אסורה. מהר"י הלוי בתשובה חאה"ע סי' ט':

שי למורה

מסי' קע"ח ובאמת לא נזכר שם מאבר מת רק משחוף ובשבו"י ח"א סי' ל"ז הקשה ג"כ קושית הב"ש אבל הדבר ברור דל"ק ועיין בטור לקמן סי' קע"ח ומצאתי דאתי לידי ספר שבו"י עם הגהות של הקדוש הח"ך ז"ל שכתב בגליון דלא קשה קושיות השבו"י ושמחתי שזכיתי לכוין לדבריו הקדושים ועיין בסוף ספר שער אפרים מזקיני הגאון ז"ל זקינו של הח"ך ז"ל ע"ש בק"א מ"ש בנו הרב ז"ל וגם כמה גדולים ע"ש:
כא ס"ב פרועות ראש. נ"ב ע' מדרש רבה פ' בראשית דאינה

ביאור הגר"א

ממ"ש ביבמות ק"ח ב' פשיטא הוא הוא ניהו כו' ושם הא אינה מכרת כו' וט"ס כאן וצ"ל להיפך לקרוץ בעיניו לרמוז כו' דביד ורגל לא שייך

קרילה וכמ"ש קורץ בעיניו מולל ברגליו מורה באצבעותיו והוא קרילותיו ורמיזותיו דשם: ג) ואסור לשחוק כו'. פ"ב דאבות שחוק כו': ד) או כו'. ע"ז כ' א' ונשמרת כו': ה) אלא רץ. קדושין שם: ו) ומסלקה לצדדין. ברכות שם נזדמנה כו': ז) או לאחריו. שם ותלכנה אחרי כו'. שם ת"ר המרלה כו' כדי כו': ח) ונתכוין כו': ט) והמתכוין כו'. עמ"מ סק"א וכ"כ הרמב"ם פ"ב מהלכות א"ב וכתב המ"מ שלמד מההוא דחליף כו' ומשום אל תקרב אל פתח ביתה ע"ש וכן בכולם כמ"ש נאמר לא תקרבו מכאן כו' כנ"ל ואסמכתא היא: י) ואלו הדברים כו'. כמ"ש בשבת ס"ד ב' א' ר"ש למה מנה כו' וערש"י שם ד"ה המסתכל כו' ושם הוא בכל כו' ושם הוא בל"ת דלא תתחתן בם: יא) אחד פנויה. מדקאמר לבנות ישראל ול"ק לאשה: יב) ולא עוד כו'. שם: יג) אבל כו'. ע"ז כ"א: יד) וע"ז כו'. באבות דר"נ שם ה"ה אומר ברית כרתי לעיני ומה כו' מלמד כו' ע"ש: טו) אבל לא כו'. כמ"ש בפ"ק דשבת כיוצא בו לא כו' ובאבות דר"נ מפני הרגל עבירה וכ"ש בכה"ג כמ"ש שחוק כו' שם ולא ידבר עמה דברים בטלים כו': טז) בין שפחה כו'. ירושלמי פ"ה דכתובות רב הונא אמר אפילו הכניסה לו מאה שפחות כופה לעשות לו דברים של ייחוד מה הן דברים של ייחוד מצעת לו המטה ומרחצת לו פניו ידיו ורגליו ומוזגת לו את הכוס למה מפני שהיא חייבת לו. או משום שאין רואין להשתמש בשפחה כו' וז"ש באיזה שמוש כו': יז) אפילו ליצוק כו' אפילו כו'. טור וכמ"ש בכתובות ס"א א' אר"ה אע"פ שאמרו יושבת כו' ושם אר"ה כל מלאכות כו' ומ' דרחיצה דרישא דומיא דסיפא ובסיפא ע"כ כה"ג מיירי דאל"כ בלא"ה אסור כמ"ש בפ"ה [illegible] ושם [illegible] חוץ מג' דברים [illegible]: יח) בפניו. [illegible]

באר היטב

כא א) ביופיה. הר"י כתב דאסור מדאורייתא. והרמב"ם ס"ל דרבנן. ובפנויה לכ"ע מדברי קבלה. והרהור אפי' בפנויה אסור מדאורייתא: ב) אחריה. דהיינו בתוך ד' אמותיה מהרא"י ובה"י. וכנה"ג בשם הרדב"ז ח"ב כתב דלא סגי כשירחיק ד' אמות אלא כל שאינו מרוחק שאינו מכיר ומבחין בה בהלוכה ובתנועותיה אסור. איסור זה הוא בכל האנשים ובכל המקומות אפי' במקום שהנשים הולכות מכוסות מכף רגל עד ראש. כנה"ג בשם הרדב"ז ח"ב: ג) זונה. ואם הוא חשוד על אשה א' מתרין בו שאל יעבור פתח ביתה ואם יעבור מלקין אותו ועיין ב"י מ"ש בשם רי"ו: ד) קול ערוה. אבל קול פנויה או קול אשתו מותר אלא בעת תפלה אסור כמ"ש בא"ח. אבל בספר באר שבע דף קי"ט כתב בין בתולה בין אלמנה אסור ולא שרי אלא קול אשתו שלא בשעת תפלה. ודוק' קול ערוה אסור אבל קול דיבור שלה מותר. וא"ל מש"ס קידושין דף ע' ע"א דאי' שם קול ערוה אפי' בשאלת שלומה אסור תירץ הרשב"א קול דיבור זה מה שהיא משיב על שאלת שלמה גרע טפי בה"י ע"ש: ה) פנויה. פנויה היינו אלמנה או גרושה או בעולה. אבל בתולה מותר ב"ח ח"מ בה"י ב"ש. ופריעת ראש בחצר ליכ' איסור אלא משום צניעות. עיין ב"ש. אנוסה צריכה לכסות ראשה וכל שלא נבעלה אף שנתקדשה מותרת לילך בפריעת ראש כשאר בתולות. שבות יעקב ח"א סי' ק"ג ובתשובת חות יאיר סי' קל"ו פסק דאף בתול' שנתקדשה יש לילך בכיסוי ראש וכן פסק בתשובת יצחק הלוי אחיו של הט"ז סי' ט' ע"ש: ו) ישחוק. ולהביט במקום התורפה אסור. ואם מביט כשהיא נדה עונש שלו דאית ליה בנים שאינם מהוגנים. וכשמביט בעת שרוצה לשמש נעשו בניו סומין. ובלא תשמיש אסור משום

פתחי תשובה

כא (א) להלך אחריה. [illegible]

[illegible]

לעשות כן מה שבאמת אי אפשר שאם יקדשה ויאמר לה ה"א מקודשת לי בפרוטה זו לאחר שתמות אשתי יכול לחזור בו כבטור ופוסקים סימן מ' ואם יאמר מעכשיו את"ל דאין חשש חר"ג דלא תיקן בארוסה כמ"ש בסי' א' (עבה"ט שם ס"ק כ"א) מ"מ אי אפשר דאיך תלך בפריעת ראש כו' ועוד יש לחוש לכמה חששות ותקלות כי מנהג בחורי ישראל הפרוצים לנהג קלות ראש עם הבתולות אבל עם הנשואות גדרו גדר ואין מי שנוהג קלות ופן חלילה יכשלו בה לכן כלך מדרך זה ומזאת העלה הרעה אף כי יש כמה דרכים אשר בהם יוכל להתקשר עם לוי בדרך היתר הלא יכול ליתן שט"ח שיתחייב לראובן אלף ר"ת וזמ"פ יהיה אחר שנה אחר פטירת אשתו או בזמן נישואין שלו עם אשה אחרת אכן אם ישא בתולה פלונית פטור ומסולק משט"ח זה לגמרי או שיאסר עליו כל בנות ישראל חוץ מזו ועוד כמה דרכים וכל זה יהיה בהעלם וסתר מפני עגמת נפש ולכן לולא

כי בב"ח וח"מ לא הוזכר בעולה רק אלמנה וגרושה והא ודאי דמ[illegible] משמע דבעולה פנויה שזינתה אין איסור (וכן מדייק מדבריו הפמ"ג בא"ח שם) ואף הב"ח וח"מ דנקטו בעולה [illegible] נמי בעולה ע"י נשואין דהיינו אלמנה וגרושה מן הנשואין ולאפוקי מן האירוסין דלא אבל ע"י זנות י"ל דאין איס[ור] ראש. גם בתשו' אא"ז פנים מאירות ח"א סי' ל"ה דעתו כן וכו' שם בדבר שנתברר על הבתולה שנבעלה ורלה [illegible] שתכסה ראשה בצניף ומסיק דאין לכוף אותה אם בשביל הכתובה הלא כל הנושא אשה בודק וחוקר אחריה וכיו[ן] [illegible] שזנתה כל מה שיעשה לה כתובה מדעתו הוא ורשות בידו להוסיף והא דנהגו לכסות ראשה עושים לטובתה שלא ת[היה] [illegible] וגדופה לכל עובר אורח שיראה אותה היכא שהיא אומרת שלא ניחא בתקנתה [illegible]

טורי זהב

כא (עד כאן חסר) ומזה יליף בב"י דרך ארץ שאין ראוי להתנהג עם אשתו בכיוצא בזה בדברים לפני אחרים עכ"ל וכו' בדרישה דנראה לו דוקא בחיק' אסור אבל לעיין ברישיה כשהוא יושב אפשר דמותר אבל בתשובת רשב"א סי' אלף קפ"ח משמע דגם עיון ברישיה אין נכון שמדמין זה ליציקה על הידים ורש"י פי' בגמ' מידע ידיע דיצר הרע כו' דאין כאן חוצפה דאיגני' בכנפי דשרה דמידע ידיע דיצה"ר ליכא בהאי עלמא לא צריכנה לאצטנועי מיניה עכ"ל משמע דהעיקר משום דגני' בחיק' הוא וקשה דא"כ למה הוצרכו להזכיר דמעיינה ברישיה ונ"ל דתרי טעמים היו שם שלא רצה ליכנס שם דחדא משום אברהם גופיה דאין לו לאדם לעשות מילי דחיב' עם אשתו בפני אחרים משום צניעות כההיא מעשה שהטיח באשתו תחת התאינה והלקוהו וגם כאן הוא מעין תשמיש בזה שנית שלא יעורר תאות אחרים ע"י זה שיבא לידי הרהור שיזכור תשמיש ע"י זה ע"כ אמר דמצד אברהם עצמו היה שלא כהוגן ח"ו ששכב בחיק אשתו שנית אפילו עיון ברישיה לחוד אינו נכון כדי שלא יביא אחרים לידי הרהור ע"ז השיב אברהם דאפילו השכיבה בחיקה אין איסור כי בהאי עלמא א"צ לצניעות דידוע שאין כאן תשמיש ממילא אין כאן איסור אפילו לדידיה מכ"ש לאחרים א"כ מוכח מזה דאפילו עיון בראשו לחוד אינו נכון בפני אחרים ונראה דיש חילוק בזה דעיון לחוד אינו נכון בפני אחרים דוקא באשתו דכל הרואה זה נזכר לקירוב שלהם ע"י תשמיש ויבא לידי הרהור ע"י זה משא"כ בבתו ואחותו ונכדו דאין כאן זכרון תשמיש מותר בפני אחרים אבל שכיבה בחיקה

עזר מקודש

ברתיה יש לומר שבתו ובת בתו ובת בנו שוים להיתר גם לגבי יחוד ולזה לא שייך בהו חשש תאוה כלל. ולע"ע כעת אודות יחוד בבת בת. ומ"ש לעיל אודות שלא להרהר ביום הנה משמעות לשון הרמב"ם ז"ל בפ"ז דסנהדרין וכן בשארי פוסקים ז"ל שהזהירו פניה גם כן אסור והתוספת בע"א י"ז כתבו שהוא איסור דאורית' ועל כל פנים קרובות דתאות אין להקל ולע"ע היטב: הפרי חדש ז"ל בא"ח תס"ג כתב שאלי שיעור בכל ירא אסור מן התורה הק' באולי. נראה שכוונתו מגד שיש אומרים שהתורה הק' אסרה בל ירא מגד דלמא אתי למיכל מיניה. וכיון שבאכילה שייך חזו לאיצטרופי ממילא חצי שיעור אסור בבל ירא שייך ביה חזי לאיצטרופי וכנ"ל במק"א ובקריבה הנ"ל דשייך חזיא לאיצטרופי שייך חצי שיעור גם להרמב"ן ז"ל ומכל מקום כתב [illegible]

בבחינת נעשה חלב כמ"ש המג"א ז"ל ושייך בזה בחינת וחסידך יברכוכה שנייכת ברכה לבחינת חסדים ובבחינת ברכת כהנים אנשי חסד וגם כשהסעודה למנחה כמו בשבת"ק. אני סומך את עצמי על מה שאני אומר כמה פעמים מז"ט אז בבואי להסעודה. ויש לזה טעם קצת שאם היו ממהרים לילך לומר מז"ט בשחרית שבת"ק (באים מקוים בעירו שייך כן כי מרגישים בבואו ומסתמא עונים לו ברוך תהי' באומרו בעת סעודה מז"ט מה שאין אנשים שאינם מקוימים ובאים רבים בפעם אחד טוב להם יותר לילך בשחרית שאז הם אנשים מעטים וכל אחד ואחד ניכר ומקוים בבואו ועל כל פנים בעת אומרו ועונים לכל אחד ואחד בפני עצמו היטב מה שאין כן למנחה להחפזון ולבואם בערבוביא ובפעם אחד) הי' משמעות מזה שהוא בחינת שאלת

[illegible]

פריסת שמע, שכל אחד מחויב בברכותי׳, אלא שאין לומר קדושה אלא בצבור וא״כ כיון שיש צבור בכולל, שפיר אומרים קדוש ולא בעינן כלל שיהי׳ צבור של חיבין בדבר אלא צבור של ישראלים, אבל עכ״פ בעינן שיהי׳ אחד שחייב בדבר, שאל״כ הוי ברכה לבטלה. משא״כ בברכות של קרה״ת שכל עיקרם לא נתקנו אלא בשביל הצבור ותנאי הצבור הוא מעיקר התקנה של חיוב הברכות א״כ צריך שיהי׳ עשרה בני חיוב דווקא. ועיין בר״ן מגילה כ״ג שעל אין פורשין על שמע כתב הטעם: משום דדבר שבקדושה אין בפחות מי׳, ועל אין קורין בתורה כתב: משום שתקנת חכמים לקרוא בצבור. וע״כ שטונתו, כמש״ל, לחלק בין פורס על שמע לקרה״ת.

ודוגמא לדבר לענין תענית בסי׳ תקס״ו דבעינן עשרה מתענין דווקא, עי״ש. ושם ג״כ הטעם, שכל התקנה היא בשביל צבור מתענין וא״כ בעינן שכל העשרה יהי׳ מתענין. ולפי״ז לכאורה הי׳ צריך לומר, שבקרה״ת בעינן שיהי׳ כולם בני חיוב קריאה ולא סגי בו׳ או בז׳, ואפשר שזהו הי׳ ספקו של הח״א הנ״ל וע״ז תביא במ״ב ראי׳ מר״ן פ״ק דמגילה דסגי ברוב שלא קראו, ומעתה מכיון שאנו מקילין ברוב שלא קראו א״כ נפל היסוד הנ״ל וא״כ צריך להתיר גם באחד, אלא שלכה״פ צריך שאותם הנקראים לתורה יהי׳ בני חיוב ובשחרית בעינן ז׳ ובמנחה סגי בשלשה, ועיין בפני מבין סי׳ ל׳ דמצריך ששה לכה״פ ובשו״ת יהודה יעלה מיקל כנ״ל, ובלבו״מ מהדו״ק או״ח סי׳ י״ט נוטה להחמיר ובמהדו״ב סי׳ ל״ז נוטה להקל.

ומצאתי באורחות חיים סי׳ ס״ט, שהביא באמת בשם הגאון מהרש״ם ז״ל להתיר כדעת כת״ר שליט״א, עי״ש. ועיין עוד שם שמביא בשם הנו״ב מהד״ת או״ח סי ט״ו להתיר להוציא ס״ת לקרות בשביל הרוצים לעלות לתורה, אף שכבר שמעו קריאת התורה. ובאמת המעיין שם יראה דשם מיירי שלא נתכוונו לצאת בקריאה ראשונה, דאז הם בני חיוב והם כאלו לא שמעו, אבל במקום שנתכוונו לצאת, אפשר שאין להוציא בשבילם ס״ת.

ועכ״פ בנידון של כת״ר נ״ל להסכים עמו, שיש להתיר מטעם צירוף קטן וכמ״ש כת״ר בצדק. וגם לענין תפילה וקדיש כתב הרדב״ז ח״א סי׳ ר״מ והובא בכנה״ג סי׳ ס״ט, שאף לשיטת ר״ת דבעי ששה, מ״מ מצטרף קטן למנין הששה, כיון דאיכא עשרה גדולים. ולכן בשעת הדחק יוכל לסמוך ע״ז. ומ״מ לכתחלה טוב להדר אחרי ששה גדולים, כדי לצאת אף לדעת המחמירים שבין גדולי רבותינו האחרונים ז״ל. אח״כ מצאתי בס׳ פרי השד״ה ח״ד סי׳ צ׳, שדעתו ג״כ להקל בזה ובתנאי שאותם שנקראים לתורה יהי׳ בני חיוב, כמש״ל.

ושאר כל דבריו במכתבו נאמרו בחכמה ובעיון וכל דבריו הם נכונים וברורים ועליהם אין להוסיף ומהם אין לגרוע כי הם לאמיתה של תורה.

ויסלח לי את אחורי כי הייתי טרוד מאד בפתיחת הסמסטר ובקבלת תלמידים חדשים וכדומה.

ידידו המברכו בהצלחה ובהגדלת כסאו

יחיאל יעקב ווינברג

סימן ח

לידידי הרב הג׳ חו״ב סוע״ה וכו׳ מהר״י מאיר שליט״א

א) **במכתבו** מיום ח׳ טבת ש. ז. מתאר כת״ר את דרך החינוך של ארגון „ישורון" שנוסד בארץ צרפת לפני כמה שנים, שהוא מתנהג עפ״י שיטת החינוך שהי׳ נהוג במדינת אשכנז לפני החורבן, ועכשיו קמו נגדו עוררים מצד חוג ידוע של חרדים, אשר לפי דעתם אין הדרך הזאת לפי רוח היהדות, כפי שהנחילונו אבותינו ורבותינו הקדושים.

והערעורים הם שנים: ערעור נגד צורת הארגון הזה, שהוא משתף בנים ובנות בעבודה ומאגדם לאגודה אחת, וערעור נגד המנהג שנהגו, שהבנים והבנות מזמרים יחד זמירות של סעודות שבת או זמירות קודש אחרות. וכת״ר שואל בשם הועידה התודנית של הארגון ישורון אם מותר להם להמשיך את פעולתם בדרך שנהלו אותה עד כה או צריכים להפסיק פעולתם ולגרום לפירוד הארגון, כפי התיאור של כת״ר.

ואשיב על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון: ערעורי החרדים בודאי יש להם על מה לסמוך, שהרי עפ״י ד״ת צריך להפריש אנשים מנשים כדי שלא יבואו לקלות ראש, כמבואר במס׳ סוכה נ״א. ע״ב: מאי תיקון גדול וכו׳ התקינו שיהיו נשים יושבות מבחוץ ואנשים מבפנים ועדיין היו באין לידי קלות ראש התקינו שיהיו נשים יושבות מלמעלה ואנשים מלמטה, ועי׳ שם נ״ב ע״א: ומה לע״ל שעוסקין בהספד ואין יצר הרע שולט בהם אמרה תורה אנשים לבד ונשים לבד וכו׳, ועי׳ באו״ח סי׳ תקכ״ט סעיף ד׳: חייבים בי״ד להעמיד שוטרים ברגלים וכו׳ שלא יתערבו אנשים ונשים בבתיהם בשמחה וכו׳, ומטעם זה נמנעו בכל קהלות קדושות ליסד חברות שיש בהם תערובת אנשים ונשים, כידוע. והערעור השני, וודאי שצודק הוא, עפ״י מה שנאמר בגמ׳ ברכות כ״ד ע״א: קול באשה ערוה, ויש מי שאמר שהאיסור הוא רק לשמוע קול אשה ערוה

כגון א"א וכד' אבל לא קול אשה פנוי' שאיננה ערוה וטעו להמשך אחר לשון הרמב"ם בפכ"א מאיסורי ביאה וכן השו"ע אה"ע בסי' כ"א, שכתבו ואסור לשמוע קול ערוה, אבל כבר הוכיח בשו"ת באר שבע שזו טעות ואין נ"מ בין נשואה ופנוי'. עי"ש בקונטרס באר מים חיים אות ג', ומדבריו יוצא שאף זמירות של שבת אסור לזמר בחורים עם בתולות.

מכל מקום, כשנשאלתי ע"ז ממנהלי „ישורון" הוריתי להם שימשיכו את פעולתם עפ"י הדרך שהתוו להם גדולי אשכנז, שהיו צדיקים גדולים וכל כוונתם היתה לש"ש, להציל את הנוער מסכנת הטמיעה שהתפשטה באשכנז בימיהם וע"י כ הצילו כמה נפשות מישראל והצליחו לקרבם לתורה ולי"ש, וגדולי אשכנז היו בקיאים ומומחים בחכמת החינוך ולכן הצליחו במעשיהם להקים דורות שלמים של בעלי יר"ש והשכלה חילונית כאחד, מה שלא עלה בידי גאוני גדולי ליטא ופולין, לפי שלא ידעו לכונן את החינוך עפ"י תנאי הזמן, וידוע מה שסיפר הגאון מהר"י סלנטר זצ"ל בשובו מאשכנז ושם נזדמן עם הגה"צ ר"ע הילדסהיימר זצ"ל וראה אותו מרצה שיעורים בתנ"ך ושו"ע לפני נשים צעירות ובתולות, וכה אמר: אם יבוא מי מרבני ליטא להנהיג כן בעדתו, וודאי שיעבירו אותו מכהונתו, וכן הדין, מ"מ הלואי שיהי' חלקי בג"ע עם הגה"צ ר"ע הילדסהיימר. והטעם הוא משום עת לעשות לה' הפרו תורתך, כמו שנבאר להלן.

והנה רבני פולין ואונגרן שנתגלגלו למדינת צרפת רואים את המנהגים החדשים שהנהיגו הרדי צרפת עפ"י שיטת גאוני וצדיקי אשכנז, והם מוחים נגדם בעוז, לפי שמנהגים אלו הם נגד דינים מפורשים בגמ' ופוסקים, כנ"ל. אולם אין הרבנים הנ"ל בקיאים בתנאי החיים השוררים במדינת צרפת ואינם רואים את המצב הירוד של היהדות שם. להיפך, בדרישותיהם הם מעמידים בסכנה את התפתחותו של הארגון הזה, אשר כבר הצליח הרבה בפעולתו החינוכית, כמו שתיאר כת"ר במכתבו וכל דבריו הם כנים ואמתיים, וזה ידוע לכל.

ב) ידוע כמה חזק שטף ההתבוללות בארץ צרפת וכמה גדול מספרם של נשואי התערובת במדינה זו. בניגוד לארצות אחרות ששם היהדות הולכת ומתגברת ומתנערת משפלותה, הנה בצרפת הטמיעה הולכת וגדלה. תנאי הסביבה הצרפתית המיוחדת, המצטיינת בקלות דעת ובדלות של עיון רציני מעמיק, רוח החירות והחופש והרדיפה אחרי נוחיות נעימת וזוהר חיצוני מקסים, גורמים להתפשטות מחלת ההתבוללות בארץ זו ורבים הם חלילה בקרב יוצאי דו"פ, ר"ל. ואם לא יתאזרו ויתעודדו לאחוז בדרכי הצלה ולהקים פנת מגן לשרידים יחידים אשר יוכלו אחרי חינוכם ולימודם בקודש להכין דור חדש נאמן לה' ולתורתו; אם יזניחו את המעשה הבדוק והמנוסה של החינוך החרדי לפי שיטת גדולי אשכנז — סופה של יהדות צרפת גויעה וכליי' גמורה ח"ו. עת לעשות לה' וכו'. עצם ההתאגדות של בנים ובנות תחת דגל התורה והמסורה מהוה כח גדול של חיזוק ועידוד לרוח הנוער שהוא נתון תחת השפעה בלתי פוסקת של בית הספר הנכרי והסביבה הגוית. הגורם העיקרי למצב המעציב והמבאיש שנולד בצרפת הוא לפי דעתי רגש הבדידות המעיק על לבו של הנוער היהודי. הנער, או הנערה היהודית, מרגיש א"ע בודד ונעזב לנפשו. אין לו אחיזה נפשית בקרב הבית או המשפחה של הוריו וקרוביו. הבית והמשפחה של אחינו בצרפת נתרוקנו מנחלת אבותיהם וממסורתם של הווי יהודי חי ורענן, אין בהם סימן של חיים ברוח היהדות. הרדיפה אחרי כסף ותענוגות־עולם עשתה שמות בקרבם וגרמה לפריקת עול תורה ומצוות. הצעיר היהודי כשהוא מגיע לגיל בוגר מרגיש א"ע בודד בעולמו. היהדות, כפי המתודה של הוראת הזקנים והישישים מסוג הישן, היא בעיניו חיים של נזירות ובדידות, והלימוד עצמו מורגש אצלו כשעמום מיגע, ואת היהדות הם רואים כעין גיטו רוחני של ימי הביניים שיש להחלץ ממנו בכל כוח. הצעירים והצעירות בצרפת הם מנותקים מכל מגע ומשא חברותי עם יהדות־אמת מלאה חיים ותנועה, מכל לימוד מבדח ומושך את הלב, אין שום קשר בין איש לאיש, אינם מצטרפים ואינם מתחברים זה אל זה מחוסר אידיאלים משותפים, ולפיכך הם הולכים ונסחפים עם הזרם הזר של הסביבה הגוית, התוצאות ידועות למדי, הם הולכים ונטמעים ונבלעים בין הגויים. ולפיכך אני מקדם בשמחה ובברכה את הארגון „ישורון", שהוא עומד ונלחם מלחמת מגן לרוח ישראל ולתורתו. קודם כל הוא מגרש את הבדידות הנפשית ורוח היאוש והרפיון של הצעיר או הצעירה, בראותם כי לא אלמן ישראל ועדיין ישנם בתוכנו צעירים וצעירות שומרי תורה ומצוות, הם מעודדים זא"ז ברוח ומזרזים זא"ז שלא להתבייש מפני המלעיגים מקרב אחיהם וקרוביהם. ודבר זה בלבד כדאי הוא להמליץ זכות על האיגוד הכשר הזה נגד מקטרגיו. ואף הלימוד בחבורה בצורה נאה ומתוקנה הוא גורם חינוכי גדול שאין להמעיט את ערכו. גם ההכרה וההתידדות ההדדית כשהיא נשמרת במסגרת של צניעות יהודית וכן הטיולים והשעשועים הכשרים והצנועים יש להם כוח משיכה גדול. הם יוצרים סביבה ואוירה שכולה יהודית טהורה, שבתוכה סופגים ריח של אהבת תורה

ואהבת יהדות. סו״ס אין לנו דיקטטורה צבאית ואין ביכלתנו לנקוט אמצעי כפיה נגד הנוער המתרחק מאתנו. לא נשאר לנו אלא דרך הצלה אחת ויחידה; לחבב את היהדות ולהראות את נועמה ויפיה הרוחניים במסגרת של חברותא יהודית השומרת על עצמאותה הרוחנית באומץ לב ובגאון.

ג) **ועכשיו** אני רוצה לבאר את הבעיות העומדות על הפרק מצד ההלכה.

לפי תיאור כת״ר יושבים הבנים והבנות בחדר אחד, אבל אינם יושבים על ספסל אחד יחד, אלא שהם שרים שירי קודש, פסוקי תנ״ך וזמירות שבת ביחד. במחנה הקיץ או במחנה החורף הם לנים בבתים מיוחדים, גברים בבית אחד ובחורות בבית אחר, וגם השיעורים לומדים הבנים לבד והבנות לבד, והמדריכים, שהם יר״ש ומדקדקים במצוות, מקבלים אחריות שלא יטיילו הבנים והבנות יחד אם לא באופן מאורגן בהשגחת המדריכים.

והנה במס׳ סוכה נ״ב מבואר שהיו מקפידים שלא יתערבו האנשים והנשים וכלשון המשנה במס׳ מדות פ״ב, מ״ה; וחלקה היתה בראשונה והקיפוה כצוצרה, שהנשים רואות מלמעלן והאנשים מלמטן, כדי שלא יהו מעורבין. וכן כתב הרמב״ם בהל׳ בית הבחירה פ״ה, הל״ט ובהל׳ לולב פ״ח הלי״ב; כדי שלא יתערבו אלו עם אלו. ולא הוזכר שם שעשו מחיצות גבוהות שלא יסתכלו אנשים בנשים, ועי׳ מה שכתב הב״ח באו״ח סי׳ ע״ה דהסתכלות היינו התבוננות לשם הנאה, וכבר הביא ביד מלאכי כלל ה׳ אות קע״ז בשם הרבה ראשונים, שהאיסור הוא הסתכלות בהבטה יתירה ועי״ש מה שפירש הגמ׳ בע״ז דף כ׳; ונשמרת מכל דבר רע שלא יסתכל אדם באשה נאה ואפילו פנוי׳ וכו׳, שהכוונה להסתכלות המביאה לידי הרהור עבירה, וזהו דבר המסור ללב וכל אחד מחוי׳ להשמר מהסתכלות מתועבת זו, ולפיכך לא עשו בזה תיקון מיוחד, ורק תקנו שלא יתערבו אנשים בנשים, לפי שהתערבות זו מביאה ממילא לקלות ראש, ורק בביהכ״נ יש תקנה קדומה לעשות מחיצות גבוהות, שלא יוכלו להסתכל משום תפילה וקר״ש, שאסור מטעם ערוה, כמבואר בברכות כ״ד ע״א, שטפח מגולה וכן שער באשה ערוה, אבל באספות של רשות, כגון בשעת הכנסת כלה לחופה או בשעת נאומים ודרשות לא הקפידו מעולם לעשות מחיצות ורק מדקדקים שלא ישבו אנשים ונשים יחד ולא יתערבו זה עם זה. ואמנם ראיתי שמביא דברי המרדכי במס׳ שבת פ״ג, שי״א, שכתב; כגון מחיצה שעושין בשעת הדרשה בין אנשים לנשים מותר לעשותה בשבת, עי״ש, משמע שעשו מחיצות גם בשעת הדרשה ולאו דווקא בשעת תפלה וקר״ש. ונראה שזו מדת חסידות ולא מצד הדין, ומעולם לא ראינו בארצות ליטא ופולין שידקדקו בזה, והנח לישראל וכו׳.

ד) **ומה** שנוהגים לשיר ולזמר זמירות קודש בנים ובנות יחד — כבר נשאלתי ע״ז ממנהיגי המחנות, והשבתי להם, כי בבואי לברלין ראיתי בבתי החרדים מזמרים אנשים ונשים יחד זמירות קודש בשבת, והשתוממתי למנהג זה שהוא נגד דין מפורש באו״ח סי׳ ע״ה ס״ג, שקול זמר אשה בשעת ק״ש אסור, ועי׳ שם במג״א, שקול אשת ערוה, כגון א״א או נדה אסור אפילו שלא בשעת ק״ש והבתולות בימינו לעולם בחזקת נדה, וידועה מחלוקת הראשונים בזה, שרה״ג וכן הר״ן והמרדכי סוברים שמ״ש בברכות כ״ד קול באשה ערוה היינו דווקא לענין ק״ש, והרא״ש אומר שם דלאו לענין ק״ש איתמר עי״ש. ויש בזה מבוכה בין מפרשי הרא״ש, שהמעדני יו״ט כתב בכוונת הרא״ש שלענין ק״ש הקילו כדי שלא יבטל מק״ש עי״ש, וכבר השיג עליו במחה״ש או״ח סי׳ ע״ה, שאין סברא לומר שלענין ק״ש יש להקל, ובאמת פשטות לשון הרא״ש דלאו דווקא לענין ק״ש אלא לעולם אסור לשמוע קול זמר וכן הבין דברי הרא״ש רבנו הגר״א שם. והנה הרמב״ם והסמ״ג והטור לא הביאו דין זה לענין ק״ש אלא בהל׳ איסורי ביאה, משמע שחולקים הם על רה״ג וסוברים כהרא״ש, אלא שהם כתבו הלשון; אסור לשמוע קול ערוה, ומשמע שהאיסור הוא לשמוע קול ערוה, אבל לא קול פנוי׳ שאינה ערוה. ונראה שאין כאן מחלוקת, שרה״ג כתב כן לענין ק״ש, דהתם נאמר בגמרא סתם; קול באשה ערוה, משמע בין נשואה ובין פנוי׳ וכמו שדקדק בס׳ באר שבע המוזכר לעיל, ולכן פירש דמיירי לענין קריאת שמע, אבל שלא בשעת ק״ש מותר לשמוע קול פנוי׳, ואם בגמ׳ קדושין דף ע׳ ע״א נאמר; נשדר לי׳ מר שלמא לילתא, א״ל הכי אמר שמואל; קול באשה ערוה. משמע שאפילו שלא בשעת ק״ש אסור ולכן פירשו הרמב״ם והטור דהתם מיירי בא״א והיא ערוה ולהכי אסור אפילו שלא בשעת ק״ש. ועי׳ בשו״ע או״ח סי׳ ע״ה, שכתב המחבר; יש להיזהר משמיעת קול זמר אשה בשעת ק״ש, והיינו כדעת רה״ג הנ״ל. ואולם באהע״ז סי׳ כ״א סעיף א׳ העתיק לשון הרמב״ם; ואסור לשמוע קול ערוה, והיינו שלא בשעת ק״ש, דאז אסור רק בערוה, וכן כתב שם הב״ש. ועי׳ גם במג״א סי׳ ע״ה שכ״כ.

ואולם לדינא אין נ״מ בזה, כיון דהבתולות הן בחזקת נדה וכמש״כ במ״ב א״כ אסור לעולם לשמוע קול זמר של בתולות, ומטעם זה ערערתי נגד מנהג זה שנהגו חרדי אשכנז. ואולם אחרי חקירה ודרישה

נאמר לי כי הגאון הצדיק ר"ע הילדסהיימר ז"ל וכן הגרש"ר הירש ז"ל בפ"פ ענ"מ התירו בזמירות קודש לזמר יחד, והטעם משום דתרי קלא לא משתמעי וביון שמזמרים יחד אין חשש איסור, אבל לא נחה דעתי בזה וחפשתי ומצאתי בשד"ח מערכת קול, שהביא בשם רב ספרדי להתיר זמירות קודש של אנשים ונשים יחד, וסמך מצאתי לדבריו ממקרא מפורש בשופטים ה' ותשר דבורה וברק בן אבינועם וכו'. ואח"כ ראיתי בבא"ש שהביא פסוק זה, ודחה כי על פי דיבור שאני וכמש"כ התו' ביבמות מ"ח ע"ב להא דכתיב; והיא שפטה את ישראל, והא אשה פסולה לדון, דעפ"י דבור שאני; אולם זה דוחק, דלגבי דין אפשר לומר שעפ"י הדבור הותר לה לדון שהיא היתה נביאה ולא הי' שם איש גדול כמותה, משא"כ לענין שיר הוא דוחק לומר כן. ובלא"ה תירצו שם התוס' תירוץ אחר, שהיא היתה מלמדת להן שידונו ואח"כ ראיתי מובא בשם החיד"א בספרו דבש לפי מערכת ק', שבשעת השראת שכינה שריא לאשה לשורר וליכא משום הרהור, ועכ"פ יש סמך למה שהביא בשד"ח הנ"ל, שבשירי קודש לא חיישינן להרהור.

והנה הכ"מ כתב בטעם הרמב"ם שהשמיט את הדין קול באשה ערוה בהל' ק"ש, משום שהרמב"ם סובר שקול ושער לא נאמרו לענין קר"ש, אלא לענין שאסור להנות מקולה, וכן כתב הב"י בדעת הטור שהשמיט ג"כ דין זה בהל' ק"ש. וברמב"ם הל' איסורי ביאה פכ"א ה"ב כתב: והמסתכל אפילו באצבע קטנה של אשה ונתכון להנות, כמי שנסתכל במקום התורף ואפילו לשמוע קול הערוה או לראות שערה, אסור. משמע שרק במסתכל כדי להנות אסור, וכן כתב המאירי בברכות, וכן באשכול הל' תפלה סי' ד' הביא בשם מי שאומר שמותר לקרות ק"ש אף כששומע קול זמר של אשה ורואה שערה אם אינו מכון להנות ממנה ולא איתמר בגמ' קול ושער באשה ערוה אלא לאסור ליהנות בקולה ושערה של ערוה, עי"ש שסיים: ולא משמע הכי בגמ', ודעת המחמירים לאסור בשעת ק"ש בכל אופן, אבל שלא בשעת ק"ש בודאי שאינו אסור אלא כשמתכון להנות וכדעת הרמב"ם הנ"ל, וא"כ יש לומר שבזמירות קודש אין לחוש שיתכוונו להנות מקול אשה. ואולי מטעם זה כתבו הפוסקים לאסור רק קול זמר אף שבגמ' נאמר קול סתם, משום שזמר גורם להרהורי תאוה ולא קול סתם שרגיל בו. מ"מ יש מקום לומר, שבזמירות קודש הזמר מעורר רגש קודש ולא הרהור עבירה, ועי' בב"י שהביא בשם רה"ג, שאף בשעה שמנגנות אם יכול לכון לבו לתפלתו בענין שאינו שומע אותה ואינו משים לבו לעי' אין לו להפסיק קריאתו. ועי' באוצר הגאונים לברכות שהביאו, וכן בחידושי הריטב"א לקדושין כתב, שהכל לפי מה שהוא אדם מכיר בעצמו שיצרו נכנע וכפוף לו ואינו מעלה טינא בלבו כלל מותר לו להסתכל ולדבר עם הערוה ולשאול בשלום אשת איש, והיינו ההוא דר' יוחנן דיתיב אשערי טבילה ור' אמי דנפקי לי' אמהתא דבי קיסר וכו' ולא חיישי להרהורא מטעמא דאמרן, אלא שאין ראוי להקל בזה אלא לחסיד גדול, עכ"ל. והובא בפ"ת אבהע"ז סי' כ"א.

ויש עוד סניף להתיר זמירות קודש עפ"י מה שכתב הרמ"א באבהע"ז סי' כ"א, שכל שאינו עושה דרך חיבה רק כוונתו לש"ש, מותר. ומקור דבריו בתוס' קידושין פ"ב ע"א ד"ה הכל לש"ש, שע"ז אנו סומכים השתא שאנו משתמשים בנשים, ואף שיש לחלק בין שימוש בנשים ובין שמיעת קול זמר, מ"מ יש לומר כיון שהמזמרים זמירות קודש ג"כ מתכוונים לש"ש, כדי לעורר רגשות דתיים אצל הבנות ולטעת בלבם חיבה לקדשי ישראל, יש לסמוך על המקילים. ועי' במס' יומא ס"ט ע"א גבי שמעון הצדיק; עת לעשות לה' וכו' ובפירש"י שם. ובמס' תמורה י"ד ע"ב איתא שהתירו לכתוב דברי תורה שבע"פ משום עת לעשות לה' הפרו תורתך, ואמרו: מוטב תיעקר אות אחת מן התורה ולא תשתכח תורה מישראל, ובמס' גיטין דף ס' ע"א למדו מזה שמותר לטלטל ולקרות בספר אפטרתא משום כיון דלא אפשר עת לעשות הפרו תורתך. ובוודאי שדבר זה נמסר רק לחז"ל להכריע מתי הוא העת לעשות ומה מותר להפר, ולא נמסר לכל אדם לעשות מעשה בשביל שהוא יודע כי יש כאן עת לעשות וכו', ואולם בנידון שאין כאן איסור גמור ורק יש כאן מנהג חסידות ומדת צניעות אפשר לדרוש סמוכין ולהתיר בארץ צרפת, שכבר הגיע מצב היהדות עד משבר ואם לא נאחז באמצעים חינוכיים מנוסים ומעוטרים בהצלחה, כאותם של ארגון „עזרא" באשכנז וארגון „ישורון" בצרפת, עתידה תורה ח"ו שתשתכח מישראל. וד"ל.

ה) **ולכן** הוריתי למנהיגי הארגון „ישורון" שיכולים לסמוך על גדולי אשכנז, שהיו בקיאים בחכמת החינוך וידעו רוח בנות הדור שהתחנכו בבתי ספר ולמדו לשונות ומדעים, שיש להן רגש של כבוד עצמאי והן רואות עלבון ודחיפה לחוץ למחנה באיסור שאוסרים עליהן להשתתף בזמירות קודש. ולכן התירו לנשים להשתתף בזמירות של שבת. ואנו רואים ויודעים כי גדולי אשכנז הצליחו בחינוך הבנות ונשים צעירות יותר מגדולי שאר הארצות, ובאשכנז ראינו נשים מלומדות ובעלות דרגא השכלה גבוהה, שהיו חרדות

על דת ישראל ומקיימות את המצוות בהתלהבות. ומשום כן אין אני מרהיב לאסור מה שהתירו הם, ובכגון דא נאמר עת לעשות לה׳ הפרו תורתך. וכעין מה שכתב המרדכי: ובעונותינו שאנו מפוזרים בארצות שונות ועת לעשות לה׳ הפרו תורתך הלכך אין אנו נזהרים מללמוד בשמיעת שיר נשים ארמאיות, והובא במעיו״מ בברכות שם. ואף שיש לחלק בין הנושאים, מ״מ הטעם אחד הוא, שבארצות כמו אשכנז וצרפת הנשים מרגישות עלבון ופגיעה בזכויותיהן אם נאסור עליהן להשתתף בעונג שבת ע״י זמירות קודש. ודבר זה מובן למי שמכיר טבע הנשים במדינות הללו, והאיסור יוכל לגרום לריחוק הנשים מן הדת, חלילה.

ובפירוש התניתי במכתבי להנ״ל, שאין לכוף על הנשים שצריכות להשתתף בזמירות קודש, ואם יתרצו להחמיר ע״ע חלילה ללעוז עליהם ולהתלוצץ בהן, שהרי סו״ס מנהג אבותינו הקדושים בידן שנזהרו מלהתיר לנשים אפילו זמירות קודש.

ואמנם מבין אני לרוח קצת החרדים המרגנים נגד „ישורון״, שהם רואים במנהגיו סטיה מן המנהגים שהורגלו בהם באורח חייהם בפולין ובאונגארן. אולם הם מעלימים עיניהם מן המצב בצרפת כמו שהוא. ליהודים החרדים מן הסוג הישן אין שום השפעה על מהלך החיים, הם מרוכזים בתוך חוגם המצומצם ואינם שמים את לבם לתהליך ההתבוללות העושה שמות גם בקרב החרדים. אף החרדים שולחים בניהם ובנותיהם לבתי ספר נכריים, ואין להם שום ערובה שיהי׳ בכוחם לעמוד נגד הזרם השוטף ומכלה, הם בוטחים בעצמם ואינם דואגים דאגת מחר לעתידם הדתי של ילדיהם.

צו השעה הוא ליצור חוג של צעירים וצעירות דתיים, תנועת נוער עם התלהבות מדבקת וכוח משיכה חזק, אשר בהיותם מושרשים בקרקע היהדות הדתית יסתגלו להכניס זרם חדש בקרב היהדות, זרם של להט נפשי, של רוח רענן וחי, שבכוחו לכבוש את הלבבות ולרומם את הנפשות הנחשלות, שהגעגועים לחיי קדושה של יהדות טהורה עוד לא עוממו בקרבן. רק במסגרת זו של ארגון „ישורון״ אפשר למשוך את הנוער שלעולם לא יבוא למקום אחר. ורק במסגרת זו ישנם סיכויים לשגשוג חדש של הרוח הדתי ולפעולה חנוכית כובשת וסוללת דרך.

יחיאל יעקב ווינבערג

טובות מהר״א יונג שליט״א רב אב״ד בקהלת יראים בנויארק רבתי

שלו׳ וברכה!

...**ואשר** שאל כבודו לחוו״ד בדבר השאלה אם להנהיג אמירת מזמורים בתוך התפילה בלשון אנגלית, זו היא שאלה עדינה מאד. מצד הדין בוודאי שאין כאן איסור, שהרי התפילות נאמרות בכל לשון, ואפילו המחמירים ליחיד מקילים לנשים. עי׳ שו״ע או״ח סי׳ ק״א ובמשנה ברורה ס״ק י״ח. ואולם ברור לי כשמש, שהחרדים יתנגדו לו ויוציאו עליו קול שהוא מן המתקנים, ח״ו, וימצאו אנשים בעלי־קנאה שימצאו מקום להתגדר ויוציאו לעז ורינון, שבבית הכנסת שלו מתפללים בלשון אנגלית, ולמה לו להכאיב את לב היראים התמימים שנפשם בחלה בכל שינוי מנהג ובכל תיקון חדש.

ויעי׳ נא כת״ר בשו״ת חת״ס ח״ש ומובא גם במשנה ברורה סי׳ ק״א ס״ק י״ג, שמה שהתירו בכל לשון היינו באקראי, אבל לקבוע בתמידות אסור, שעי״כ גורמים להשכיח לה״ק.

והנה בעוה״ר לא נשאר לנו מקום ליהדות שלמה וטהורה חוץ מביהכ״נ, ולכן צריך לדקדק ששם תהא לשון הקודש השוררת היחידה. ודבר זה, שאוסרים השימוש בלשון זרה בביהכ״נ, מעורר בלב את הצורך ללמוד לה״ק ויש לאיסור זה כוח השפעה גדול ביודעים ובלא יודעים, שע״י כן מתעצם בלב הרגשת הקדושה של התפילה ושל בית הכנסת.

ויש גם טעם שני לאיסור, שלא לשנות ממנהג אבותינו ויפה ביאר הגה״ק בעל ד״ח ח״ש סי׳ י״ח, שעיקר דתנו מיוסד על תורה שבע״פ ומסורת אבות, כמש״כ: שאל אביך ויגדך זקנך ויאמרו לך, ואם נעזוב דרך זו ונשנה דבר ממנהגי אבותינו, יגרום להירוס הדת, עי״ש בארוכה. ועי׳ רש״י לפסוק (שיר השירים א, ח) ,אם לא תדעי לך... צאי לך בעקבי הצאן׳: בפסיעות דרך שהלכו הצאן... התבונני בדרכי אבותיך הראשונים ולכי בדרכיהם.

וגם מה שכתב כת״ר נכון, שיש לחוש שממנו יראו ויתחילו לתקן גם עיקר התפילות בלשון אנגלית. ויעי׳ נא במס׳ חולין מא, ב, במשנה: ובשוק לא יעשה כן, שלא יחקה את המינים, וברש״י: יחזק ידיהם בחוקותיהם.

סוף דבר: עצתי, עצת אוהב נאמן, שלא ינהיג מנהג

אות ו' משמו, גם ביום א' לא חייב כ"א לזה שגרם הנפילה בלבד ואת קהל הרואים פטר לגמרי, וכן נראה משו"ת מהריא"ץ חאו"ח סי' ג' שלא חייב למעשה כי אם בתענית יום א' בלבד, וגם זאת התיר שלמי שקשה עליו התענית מאד שיוכל לפדותו לפי נדבת לבו ולפי ערכו.

ועיין גם במהרש"ם שם בנידונו שנמצאו פעמיים המזוזות משערי ביהמ"ד חתוכים בתוך שמות הקדושים, ובאופן שא"א לתלות בעכו"ם. שאחרי שבירר דעתו דאין להקל במזוזות יותר מתפילין ובפרט כשנקרעו, ובתוך שמות הקדושים. דחמיר טפי, ושבודאי צריכים כל בני ביהמ"ד לרחמי שמים שלא יענשו בחורבן ביהמ"ד בעון זה כביבמות ד' צ"ו ע"ב, וצריכים לבקש רחמים על כך. בכל זאת העלה אחרי ככלות הכל שאבל אין בידנו להטיל תענית בדור החלוש הזה, והטיל עליהם רק שכל א' יתן פדיון נפשו ונפשות ביתו כפי שתשיג ידו ויחלקו לעניים, וגם יתאספו כלם יחד ויאמרו כל תהלים בלי הפסק כלל עיי"ש. ואמנם בנידונו שם יש צד קולא על שהיה שם ידיעה בלא ראיה, אבל מצד שני הרי היה שם המקרה חמור הרבה ביותר ממקרה נפילה סתמית.

ויש להזכיר בזה גם כי החיד"א בחיים שאל שם דעתו להקל גבי תפילין גם על מי שנפלו מידו שלא לחייבו בתענית אם הוא תש כח וקשה עליו התענית. וכ"ש אם הוא צורבא מרבנן וממעט בת"ת מכיון דהפרשיות מחופין עור ושם שדי הרשום ברצועות אינו כתב גמור כמ"ש התוס' ביומא ד' ח' ע"א, אלא יתן צדקה לכפר עון התפילין, וגדולה צדקה לכפר אפי' למזיד כמשז"ל וק"ו לשוגג או אנוס ע"ש.

לכן ברור הדבר שבבוא חלילה מקרה של נפילת ס"ת או תפילין או שריפה רח"ל, אזי על המורה לקחת ראשית כל בחשבון חולשת הדור הזה שאינו יכול לעמוד בריבוי תעניתים. ומתוך זה לשקול היטב היטב בדעתו את אופן המקרה, וגם לאמוד את טבע ומהות סוג הקהל או העדה אשר קרה שם המקרה העגום, כדי להבחין מתוך כך לדעת אם ריבוי החומרות שיחמיר עליהם לא יביאו חלילה בסופם של דברים לידי הקלה וזלזול כאשר לא יוכלו לעמוד בחומרות, ועליו להשתדל בעיקר לא בגזירת ריבוי תעניתים כי אם בהשגת המטרה הנכספת והנדרשת, שהיא בריבוי כבוד שמים ובהרמת קרן התורה ולומדיה, והחכם עיניו בראשו של דבר.

ויה"ר שיתרבו זכויותנו ונהיה ראוים שהכלי צנוע החמודה שניתן לנו במעמד הנבחר תשרה בתוכנו בכבוד והדר ויקר ותפארת, ונשמור ונעשה ונקיים כל מצותיה חקיה ומשפטיה על כל פרטיה ודקדוקיה, ועי"כ נזכה ונחיה ונראה ונירש טובה וברכה לשני ימות המשיח ולחיי העולם הבא.

סימן ב

שמיעת קול זמר של אשה וע"י הרדיו

ב"ה. יום ועש"ק כ"ו סיון תשט"ו, ירושלים עיה"ק תובב"א.

לכבוד ידידי הרב הגאון בקי נפלא וכו'
מוהר"ר עובדיה יוסף שליט"א

אחדשה"ט באהבה וכבוד,

סוף סוף לקחתי לי מועד קט בכדי למלאות את רצון כת"ר לכתוב לו כמה הערות והארות על ספרו היקר „יביע אומר" ח"א, שהואיל לכבדני בו. ויקבל נא בזה מה שעלתה במצודתי בע"ה על נידון שמיעת קול זמר של אשה בדרך כלל ובאמצעות הרדיו בפרט, שדן בסי' ו' מספרו. ואנקוט בזה דרך קצרה יותר בדברים עיקריים בלבד בחיות וכת"ר ככר הרחיב בזה את הדיבור בטו"ט ובבקיאות מפליאה בדברי ספרי השו"ת האחרונים.

א) באות א' דן כת"ר כאילו יש מקום לכאורה לפרש כוונת הר"ח המובאת בהגמ"י בפ"ג מה' ק"ש אות ס' בכתבו „וקול אע"ג דאין נראה לעינים הרהור מיהא איכא" דר"ל בזה דאין נראת לעינים כגון שאינו רואה את האשה ששומע קולה וגם לא הכירה מעולם, ואני מתפלא על היה אמינא כזאת, דאיך אפשר בכלל להעלות על הדעת להטעים כוונה כזאת, בזמן שנראה בעליל שהמדובר בהר"ח הוא בביאור טעם יסודיות עצם איסור שמיעת הקול היות ושונה הוא מטפח מגולה ושער שנראים לעינים במוחשיות מה שאין כן בקול, ובזמן שלא מדובר בדבריו כלל ועיקר בפרטי חלקי האיסור כי אם בעצם יסוד האיסור בכללותו בלבד ?

ועל מדוכה זאת בהסברת עצם יסוד האיסור מעיקרו הוא שישב גם הראבי"ה (מס' ברכות סי' ע"ו) דהביא דברי הר"ח לעצם פסיקת ההלכה לאיסור, ובהוסיפו לשאול דנדמה קול לצואה בעששית שמותר לקרות ק"ש כנגדה, ומחלק דהכא הקול שהוא הערוה גלוי אלא שאין העין שולטת בו לראות ודמיא לצואה מגולה לפני סומא. ומסיים לזה דאע"פ שראוי להקל בקול שאינו ראוי לשום ענין לראיה לא לו ולא לאחרים, אפילו הכי ראוי להחמיר. הרי שהמדובר בעצם יסוד איסור הקול.

ואדרבה מתוך קושי זה לעצם יסוד איסור שמיעת הקול מביא הראבי"ה שם [וכת"ר מביאו בעצמו באות י'] דיש מפרשים דיסוד האיסור הוא מפני שדרכו להביט בה כשמנגנת. ומסיים „משמע דלברכה אינו אסור בשאינו מביט אבל להביט אסור". הרי שבא מתוך זה ללמוד היפוכו של דבר דאינו אסור כי אם בפניה.

יתר על כן מצאתי בספר מטה משה ח"א אות צ"ח שמעתיק דברי הג"ה מיימוני גופא באופן שמורים

ומרמזים לדרך כוונה כזאת וכותב בשמו בלשון זה „קול באשה ערוה אע"ג דאין נראה לעינים הירהור מיהא איכא ואסור לקרות כנגדה", אנו למדים מזה שפירש כוונת הגה"ת מיימוני בכתבו „הרהור מיהא איכא" דר"ל לא הרהור בעצם הקול כי אם הרהור של פועל יוצא מתוך גדירת הסתכלות בדמות דיוקנה, ולכן לא אסר כי אם „לקרות כנגדה", ור"ל כשהיא בעצמה עומדת לפניו, ודוק מינה הא שלא כנגדה, והקול בלבד הוא שנשמע ובא לפניו, אזי מותר מכיון שלא יוכל לבוא להסתכל בה. ומתוך שלא חילק, ניתן גם לומר שכל שלא כנגדה מותר אפילו כשיודעה ומכירה מכיון שמיהת לא יוכל לבוא להסתכל בה.

ב) ולשם המשך קישור דברינו הנ"ל אני מדלג ובא לדברי כת"ר באות ד' שמביא בשם שו"ת מהר"ם שיק חאה"ע סי' נ"ג שכ' דנראה דלא שייך קול באשה ערוה אלא ברואה את פניה או יודעה ומכירה כעין מ"ש במגילה ט"ו. רחב בשמה זינתה ויעל בקולה וכו' והוא דידעה ומכירה, וכן אמרינן בהא דאסור להסתכל בבגדי צבעונין דדוקא במכירה וכדקי"ל באה"ע סי' כ"א ס"א, אבל באינו רואה אותה בפניה ואינו מכירה נראה דאין חשש כלל עכ"ד. והנה עיינתי בגוף דברי המהר"ם שיק ואין אני רואה שיכתוב דברים כאלה להתיר בדרך כלל הקול באשה ערוה כשאינו רואה את פניה ואינו יודעה ומכירה, כי המדובר בכל דברי תשובתו שם הוא רק בנוגע לענין לשאול בשלומה או לשלוח לה שלום ע"י שליח, שבקדושין ד' ע' וב"מ ד' פ"ז ובקשר לדברי הרשב"א בברכות ד' כ"ד שמבאר דשאילת שלום גרע מסתם דיבור דאיכא חיבה, הא לא"ה דוקא קול זמר אסור וכן לדברי הפנ"י דבאורחא אין חיבה שמקשה עליו בסוגית הגמ' דכיון דדרך ארץ לומר צפרא לגרא טב ולית ביה משום הא דשמואל דאין שואלין בשלום אשה א"כ ה"נ דאין אסור משום אידך דשמואל דקול, ומתרץ דצ"ל באשה ערוה החמיר שמא תוסיף אמרים לו מאי שאינו אורחא, וע"ז הוא שמוסיף המהר"ם שיק וכותב הדברים שהעתיק כת"ר משמו „אבל נראה דזה שייך אי רואה את פניה או ידעה ומכירה וכו'", וא"כ הרי ניתן לפרש בשופי את דבריו אלה של המהר"ם שיק דכוונתו בזה רק לענין שאילת השלום ובנוגע לחשש שמא תוס'ף אמרים לו מאי שאינו אורחא, שהחשש הזה לשמא תוסיף אמרים הוא ששייך רק ברואה פניה ומדבר אתה פא"פ, או יודעה ומכירה ושולח לה ע"י שליח שישנו ג"כ החשש שמתוך שאילת שלום יהיו רגילים זה עם זה ע"י שלוחם ויבואו לידי איבה, עיין רש"י בקדושין שם, ומשא"כ באינו רואה אותה בפניה ואינה מכירה, וע"ז הוא שמביא ההוכחות מיעל ומבגדי צבעונין שג"כ אינו איסור עצמי כי אם מחשש שמא יבוא להרהר מתוך כך בעצם האשה, וג"כ אינו אסור כ"א ביודעה ומכירה, אבל בנוגע לשמיעת קול זמר שיש מקום לומר שזה איסור עצמי, וכדכותב לומר בשו"ת פרי השדה ח"ג סי' ל"ב ד„הקול מעורר התאוה וההרהור", וכן בשו"ת חלקת יעקב סי' קס"ג שמזכירו כת"ר באות ו' [שאוסרים מה"ט אפילו ע"י הפאנאגראף והרדיו], והיינו מפני דעצם שמיעת עריבות הקול הוא איסור ערוה, וכדקאמר שמואל בברכות ד' כ"ד ע"א: קול באשה ערוה שנא' כי קולך ערב, וכן משמע מדברי הראבי"ה שם במ"ש שהקול הוא הערוה ע"ש, בכל כגון זה י"ל דס"ל למהר"ם שיק שפיר לאסור אפי' שלא בפנית וגם אינו יודעה ומכירה, מכיון דאיך שהוא נהנה מיהת משמיעת הקול, וזהו גוף איסור הערוה, ועכ"פ אין שום הוכחה מדבריו שיסבור להתיר אפילו בכגון דא, וע"ש במהר"ם שיק בהמשך דבריו בזה במה שמוסיף וכותב ובלא"ה נראה וכו', שיוצא ג"כ מפורש מדבריו שהמדובר בצידוד דבר ההיתר הוא רק בנוגע לדיבור ושאילת שלום, אבל כלל לא בנוגע לשמיעת קול זמר ע"ש.

ג) אלא שכאמור יש אבל צד דיון להתיר שלא בפניה עפ"י האמור בראבי"ה ומטה משה הנ"ל, ויהיה מזה יסוד וסיוע להבית שערים והמערכי לב שהשיבו להתיר למעשה בשמיעת קול שיר ע"י פאנאגראף וראדיו [המערכי לב שם התיר שלא בשעת ק"ש ותפלה, ומהנ"ל אפשר ללמוד גם על שעת ק"ש ותפלה ואולי רק על שעת ק"ש ותפלה, עיין בראש פ"ג דברכות סי' ל"ז, ויש להאריך].

ואעיר בזה גם כי מה שבאות ד' מביא כת"ר בסתמא בשם הבית שערים סי' ל"ג שהשיב להתיר, דאמנם אין תח"י הספר הנ"ל לעיין בו, אבל אני רואה בספר ויצבר יוסף סי' י"ב אות ב' שמביא בשמו שהוס'ף לכתוב שאע"פ שאין איסור מדינא לשמוע הקול מ"מ מכוער הדבר ובעל נפש יזהר מזה.

ד) בנוגע למה שמזכיר כת"ר באות ו' בשם יריעות האהל שבס' אהל מועד (ח"א ד' נ') שכותב לחלק היכא שאינה לפניו ואינו יודעה ומכירה בין קול נעים וערב לבין קול שאין הנאה ממנו. ברצוני להעיר בזה שבשדי חמד מערכת ק' כלל מ"ב מובא לחלק בכזה בסתמא בשם ספר דברי חפץ, דכל שאינו קול של שירי עגבים ואינו מתכוין ליהנות מקולה כשמשוררת דברי שירות ותשבחות לאל יתברך בשביל נס או שפועה להרדים הילד או שמקוננת על מת לית לן בה כל דלא מכוין ליהנות מקולה. ומסתמיות החילוק משמע שכוונת חילוקו זה הוא על כל גוונא אפילו ביודעה ומכירה ואפי' כשהיא בפניו. ודלא כהיריעות האהל שם, [וע"ש בשדי חמד שכותב על הדברי חפץ הנ"ל דאף כי ודאי נכון להחמיר שלא כדברי הרב דברי חפץ מכל מקום אינו בסוג דברים תמוהים חלילה].

ויש להוסיף להזכיר בזה כ' בר"ף וברמב"ם וטור

לא נזכר מאיסור שמיעת קול אשה בשעת ק"ש, והרא"ש (פ"ג ברכות סי' ל"ז) מבאר שהאמור בגמ' הוא לשמוע ולא לענין ק"ש. [עיין ברמב"ם פכ"א מאיסו"ב וטור אה"ע סי' כ"א מ"ש בשמו], ומתוך זה חסיק הב"י בטור או"ח סי' ע"ה שזהו רק דין של לכתחילה. וגם בשלחנו באו"ח סי' ס"ה סעי' ג' לא כתב בזה בלשון איסור אלא בלשון „יש ליזהר משמיעת קול זמר אשה בשעת קריאת שמע", ומדייקים מזה, וכן ביריעות האהל שם, דאזהרה שמענו אשר לא טוב אך איסורא ליכא. ורק רוצה לחלק שם מד"ע בין קול נעים לאינו נעים, מה שלא נרמז מזה כלל בדברי הב"י, ואדרבה הלשון של „קול זמר" שכותב הב"י משמע דמיירי מקול נעים. עיין בזה גם בברכי יוסף מה שמבאר בזה בטו"ט בשיטת הב"י.

ואמנם לא כן דעת הד"מ בטור שם אות ב' שמשיג על הב"י וכותב דאף בלא זהירות יש לחוש משום איסורא מאחר דרבים אוסרים. ועיין באליהו רבה בסי' ע"ה סק"ה שמבאר שהרמ"א שיכל השגתו לכך גם בתגהותיו בשו"ע במ"ש „אבל קול הרגיל בו אינו ערוה", דון מינה הא אם אינו רגיל בו ס"ל דהוי ערוה ואסור מדינא. דלשון ערוה ודאי איסור גמור משמע ע"ש, וזה דלא כמ"ש היריעות האהל שם, וכן הפרמ"ג בא"א סק"ו, שגם דעת הרמ"א שאינו אסור מדינא ושחזר בו ממ"ש בד"מ.

כן יש להזכיר גם מה שמובא במרדכי בברכות סי' פ' בשם הר"א ממיץ שכ' דבעונותנו בין העכו"ם אנו יושבים ועת לעשות לה' הפרו תורתך הלכך אין אנו נזהרים מללמוד בשמיעת קול שיר נשים ארמאות, והביא זאת גם הערוה"ש סי' ע"ה סעיף ח', וכן למ"ש הרבינו יונה בברכות שם דאפ' בשעה שמנגנת אם הוא יכול לכוין בלבו בתפלתו בענין שאינו שומע אותה ואינו משים לבו אליה מותר ואין לו להפסיק קריאתו, ופסק זאת בעולת תמיד סק"ה ושו"ע הגרש"ז סעיף ו', ומדברי מרדכי ור"י הנז' מקור נביעה גם למ"ש בקיצשו"ע סי' ה' סעי' ט"ז דמ"מ בשעת הדחק שהוא שומע נשים מזמרות וא"א לו למחות לא יבטל משום זה מק"ש ותפלה ותורה אלא יתאמץ לכוין כל לבבו להקדושה שהוא עוסק בה ולא יתן לב עליה ע"ש, ומדכותב סתם „נשים מזמרות" משמע אפילו ישראליות. ועיין גם בחיי אדם כלל ד' סעי' ו' ונשמת אדם ויש להאריך. [ועיין בספר חזון איש ה' שבת סי' ל"ה אות י"א מ"ש בדברי המרדכי ותר"י, ושעפ"י הנ"ל כותב דמה"ט אפשר לצדד להקל בזה"ז להגיד תוכחת ברבים ולהזכיר דברי חז"ל אף שיש פרועות ראש כנגדו משום עת לעשות, וגם אפשר לסמוך על דעת הר"י דכיון דאינו משים לבו מותר עיי"ש].

ה) בצירוף כל הנז' ישנו משום יתובי דעתא בחתירת אהפוכי בצדדי כחא דהיתרא בשמיעת קול זמר בגוונא של שעת הדחק כגון למי שנמצא בשעת זמן התפלה או עשיית ברכה או הלימוד במקום ובסביבה שלא יוכל להמלט משמיעת הקול זכר, כאשר הוא דבר המצוי בעוה"ר בזמנינו זה שהרבה מהחרדים לדבר ד' גרים מתוך ההכרח עקב קושי השגת-הדירות בסביבות כאלה העושים כל ימיהם כחגים ומבלים בהילולא וחינגא, ואין כח בידנו להעמיד הדת על תלה, וכל כדומה לזה, ורבים מיראי ד' לבם נוקפם בכל עת על כשרות התפלה הברכות והלימוד, ובכל הנ"ל ישנם נטפי ניחומים הלכתיים אשר יש בהם בכדי להמתיק את המרירות ולהניח את הדעת על כגון מצבים כאלה, ובפרט כשהקול זמר נשמע ובא ע"י הרדיו שיש לזה גם צד ההיתר של שלא בפניה, וברוב פעמים — רובם כאלה — גם אינו יודעה ומכירה, כפי שביאר בזה כת"ר, וגם עפ"י היסודות שכתבנו בזה לעיל בדברינו.

ועוד זאת כשהקול הוא ע"י הרדיו נראה טעם נוסף להתיר מפני שאין זה קול האשה ממש, אלא עוברים כחתף כמה גלגולים עד שנוצר מחדש הברת הקול, ודלא כמו שכותב בזה בספר ים הגדול להרב הגרי"מ טולידאנו שליט"א בסי' כ"ט (שמזכירו גם כת"ר באות ז') דברדיו קול האיש הקורא בעצמו נשמע לאזן השומע ע"ש, דזה אינו, וכאשר ביארתי והוכחתי כבר על כך בספרי שו"ת ציץ אליעזר ח"ד סי' כ"ו, על יסוד בירור ממומחים לאותו דבר. (כדברי שם לענין שמיעת תפלת ציבור ויציאה י"ח דרך רדיו) דהקול ששומעים אינו קול האדם, דקול האדם חולף ונעלם ונהפך לזרם משתנה וגלי האויר משתנים לזרמים חשמליים קטנים ושוב מתחלפים הזרמים החשמליים לגלי-אויר וחוזר ונוצר מחדש גלי-קול, וזאת בעזרת המנורות המגבירים את הזעזועים הנעשים ע"י האדם מעצמת דיבורו. ע"ש ביתר אריכות. וא"כ הרי יוצא שאין אנו שומעים בכלל בהרדיו את הקול המקורי של האשה כי אם ההברה של הקול, ולכן יש מקום לצידוד היתר בזה מתוך לימוד ק"ו ממה שמצינו שאין יוצאין בכגון דא לענין מצוה כשמיעת קול שופר וקריאת המגילה משום דנחשב זה כקול הכרה בעלמא, וא"כ עא"כ שלא יחשב בכזאת לעון של שמיעת קול ערוה, כי הרי מדת טובה מרובה ממידת פורעניות, ובלבד שלא יתכוין ליהנות, דא"כ הרי נחשב זה בכל אופן שהוא פריקת עול הקדושה והטהרה ומגונה הדבר עד למאד, והחובה התמידית המוטלת על האיש הישראלי הוא לכוין לבו לטהר נפשו מטומאות הנפשות שהן מחשבות האון ודעות הרעות ולהביא נפשו במי הדעת, וכדברי הרמב"ם בסוף ה' מקואות.

מאפס הפנאי אסיים בזה ברגשי אהבה וחבה.

ידידו מוקירו ומכבדו

אליעזר יהודא וולדינברג

ורבא דמצלי אצלויי: ביו"ט חמשה ביוה"כ ששה כו': מתני' מני לא ר' ישמעאל ולא רבי עקיבא דתניא *ביו"ט חמשה וביוה"כ ששה ובשבת שבעה אין פוחתין מהן ואין מוסיפין עליהן דברי ר' ישמעאל ר"ע אומר ביו"ט חמשה וביום הכפורים שבעה ובשבת ששה אין פוחתין מהן אבל מוסיפין עליהן מני אי ר' ישמעאל קשיא תוספת אי ר"ע קשיא ששה ושבעה אמר רבא תנא דבי רבי ישמעאל היא דתנא דבי ר' ישמעאל ביום טוב חמשה ביוה"כ ששה בשבת שבעה אין פוחתין מהן אבל מוסיפין עליהן דברי ר' ישמעאל קשיא דר' ישמעאל אדר' ישמעאל תרי תנאי אליבא דרבי ישמעאל מאן תנא להא דתניא **ביו"ט מאחרין לבוא וממהרין לצאת ביום הכפורים ממהרין לבוא ומאחרין לצאת °ובשבת ממהרין לבוא °וממהרין לצאת לימא ר"ע דאית ליה גברא יתירא אפילו תימא רבי ישמעאל דנפיש סידורא דיומא הני שלשה *חמשה [א] ושבעה כנגד מי פליגי בה רבי יצחק בר נחמני וחד דעמיה ומנו רבי שמעון בן פזי ואמרי לה ר' שמעון בן פזי וחד דעמיה ומנו רבי יצחק בר נחמני ואמרי לה ר' שמואל בר נחמני חד אמר כנגד ברכת כהנים וחד אמר כנגד שלשה שומרי הסף חמשה מרואי פני המלך שבעה רואי פני המלך תני רב יוסף ג' חמשה ושבעה שלשה שומרי הסף חמשה מרואי פני המלך שבעה רואי פני המלך אמר ליה אביי עד האידנא מאי טעמא לא פריש לן מר אמר ליה לא הוה ידענא דצריכתו ליה *ומי בעיתו מינאי מילתא ולא אמרי לכו אמר ליה יעקב מינאה לרב יהודה הני ששה דיוה"כ כנגד מי אמר ליה כנגד ששה שעמדו מימינו של עזרא וששה משמאלו שנאמר °ויעמוד עזרא הסופר על מגדל עץ אשר עשו לדבר ויעמוד אצלו מתתיה ושמע ועניה ואוריה וחלקיה ומעשיה על ימינו ומשמאלו פדיה ומישאל ומלכיה וחשום וחשבדנה זכריה משלם הני שבעה הוו היינו זכריה היינו משלם ואמאי קראו משלם *דמישלם בעובדיה ת"ר *הכל עולין למנין שבעה ואפילו קטן °ואפילו אשה אבל אמרו חכמים אשה לא תקרא בתורה °מפני כבוד צבור איבעיא להו °מפטיר מהו שיעלה למנין שבעה רב הונא ור' ירמיה בר אבא חד אמר עולה וחד אמר אינו עולה מ"ד עולה דהא קרי ומ"ד אינו עולה כדעולא דאמר עולא מפני מה °המפטיר בנביא צריך שיקרא בתורה תחלה מפני כבוד תורה וכיון דמשום כבוד תורה הוא למנינא לא סליק מיתיבי °המפטיר בנביא לא יפחות מעשרים ואחד פסוקין כנגד שבעה שקראו בתורה ואם איתא עשרים וארבעה הויין כיון דמשום כבוד תורה הוא כנגדו

רש"י

דמצלי אצלויי. על צידיהן ולא טפלין על פניהן ממש לפי שאין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו: הכי גרסינן הא דבי ר' ישמעאל היא: ביו"ט מאחרין לבא. לבית הכנסת שצריך לטרוח בסעודת יו"ט כך מפורש במסכת סופרים*: וממהרין לצאת. משום שמחת יום טוב: ובשבת ממהרין לבא. שכבר תיקנו הכל מערב שבת ויפה למהר כדי לקרות שמע כותיקין: וממהרין לצאת. משום עונג שבת: ברכת כהנים. שלשה תיבות בפסוק ראשון וחמשה בפסוק שני ושבעה בפסוק שלישי: חמשה מרואי פני המלך ושבעה רואי פני המלך. שבעה הם כדכתיב שבעת שרי פרס ומדי ומהם יש חמשה חשובים כדכתיב בסוף מלכים שלשה שומרי הסף בסוף ספר מלכים וכנגדן תיקנו אלו מעין דבר מלכות: דמישלם בעובדיה. תמים במעשיו: מפני כבוד תורה. שלא יהא כבוד תורה וכבוד נביא שוה וכיון *דמשום כבוד תורה הוא ולא משום חובה לאו ממנינא הוא: כנגד ז' שקראו בתורה. לא פיחת כל אחד מג' פסוקים: ואם איתא. דאינו עולה מן המנין הוו להו שמונה שקראו בתורה וכ"ד בעינן בנביא: כנגדו

תוספות

הני שלשה וחמשה כנגד מי. אבל חמשה של יום הכפורים לא בעי עד לקמן קשיא אמאי לא בעי מד' של ראש חדש כנגד מי וכן של חולו של מועד וי"ל דקים ליה דטעמא דמוסף חשיב לטפויי חד גברא אבל לטפויי כל כך (א) ביו"ט וביוה"כ ובשבת לא ס"ל משום *כרת וסקילה או לא משכחינן כנגד מי: שבעה רואי פני המלך. פירש הקונטרס דאחשורוש וקשיא לומר שתקנו חכמים כנגד שניט של אותו רשע לכך פירש ר"י אותן הכתובים בספר ירמיה (נב) ובמלכים (ב כה) כתיב ה' ובירושלמי מפרש שהשנים שלא הוזכרו במלכים הם סופרי הדיינין: אמר יעקב. מינאה גרסינן שאם היה מין *לא היה מזכירו יעקב דהא כתיב שם רשעים ירקב (משלי י): חד אמר עולה וחד אמר אין עולה. פסק ר"ת דקיימא לן *כמ"ד עולה ולכך אנו נוהגין בתעניות במנחה ובט"ב שהשלישי מפטיר וכן ביום הכפורים במנחה אבל בשבתות ובימים טובים וביוה"כ שחרית המפטיר לא הוי מן המנין דכיון שמותר להוסיף עליהם יכולין אנו לעשות מנהגינו אליבא דכולי עלמא דאי הוי הלכה כמ"ד אין עולה עבדינן שפיר ואפילו הוי נמי הלכה כמאן דאמר שלה מ"מ אין לחוש שהרי מותר להוסיף ואע"ג דאמרינן לקמן (דף כט:) אל להיות טורחא דצבורא קורין שיהא טורח הצבור והך בכי תשא מכל מקום נהגו עכשיו לקרות המפטיר שהוא שמיני כל זה כדי לנהוג מנהגינו וחזן שטעה וגמר כל הסדר של שבת יחזור ויקרא (ב) השביעי וכן אם הוא יו"ט וקרא כל המנין שהוא צריך ושכח לקרות בחובת היום יחזור ספר תורה ויקרא אחר בחובת היום והאחרון שקרא קודם הוי כמאן דליתיה אבל בשבת של חנוכה או בר"ח של חנוכה (ג) אין צריך כדאיתא בילמדנו דחנוכה דהלכתא אין מעניקין בחנוכה כל עיקר וימים שיש בהן קרבן מוסף גומר קדיש קודם שיוליא ספר תורה ובימים שאין בהן קרבן מוסף אין גומר קדיש קודם ובשבת לא יקרא פחות מאחד ועשרים פסוקים לשבעה בני אדם כל חד וחד שלשה פסוקים ובמנחה ובשני ובחמישי עשרה פסוקים ואם שכח ולא קרא כל כך יחזור ויקרא: כיון דמשום כבוד תורה הוא כנגדו נמי לא בעי. וקשיא לפי מנהגינו שאנו נוהגין בכל שבתות השנה שהמפטיר חוזר וקורא מה שקראו הראשונים ואין קורא כלל אחר כך אם כן מאי קא משני כיון דמשום כבוד התורה הוא כנגדו נמי לא בעינן אדרבה היה לו לומר כיון דאין קורא אלא מה שקראו הראשונים כנגדו לא בעינן אלא שמע מינה דבימי התנאים היה המפטיר קורא מה שלא קראו הראשונים והכי נמי משמע מדתקינו ג' פסוקים כנגדו למפטיר בנביא כנגד מה שקרא בתורה למאן דאמר עולה כדאמרינן בסמוך א"כ שמע מינה שהוא קורא מה שלא קראו הראשונים וא"כ קשה למה אין אנו נוהגין לעשות כן ונראה לפי שבימי החכמים לא היו אומרים קדיש בין אותן שקראו קודם המפטיר והמפטיר ולכך היה המפטיר מסיים אבל אחר שנסדר הש"ס ותקנו לומר קדיש בין אותם שקראו ראשונה והמפטיר כמו שתקנו לומר ברוך ה' לעולם אמן ואמן ויראו עינינו אחר השכיבנו שלא היו אומרים בימי התנאים *והם תקנוהו להודיע שתפלת ערבית רשות והכי נמי תקנו לומר קדיש בין השבעה למפטיר להודיע שאינו ממנין השבעה והר"ר אליהו הנהיג את בני עירו שאפילו כשמוציאין שני ספרי תורות או שלשה נוהג מנהג זה שיקראו הראשונים הכל והמפטיר חוזר וקורא ממה שקראו הראשונים וכן הנהיג רבינו משלם וכן נוהגין עכשיו בכל צרפת ושינו את מנהג רש"י ורבותיו ור"ת והא שאין מוציאין ב' ספרי תורות בכל השבתות לקרות בשניה וביום השבת כמו שעושין ביו"ט נראה לפי שאין בפרשה אלא שני פסוקים ואין קורין בתורה פחות מג' פסוקים ואין להתחיל בפרשה שלמעלה או לסיים בפרשה שלמטה משום דלא האי מענינא של יום ועוד י"ל לפי שצריך להפטיר בכל שבת מענינא של יום ואי קרינן בשל שבת א"כ יהא צריך להפטיר בדסליק מיניה והיינו בשבת וא"כ יהו כל ההפטרות מענין אחד ועוד י"ל לפי שלעולם אין קורין בספר תורה שני בקריאת אלא באותן שבאין לכפרה כדפירש לקמן פרק בני העיר (דף לא.) שקורין כאן ביו"ט ומאי לישראל כאלו הקריבום אבל קריאת שבת אינן באין לכפרה ומש"ה אין קורין בכך:

לח

מסורת הש"ס

[פי"א ה"ד]

[תוספתא פ"ג]

[מס' סופרים פי"א הי"ד ע"ש]

סנהדרין י: [עי' תוספות קמיל כה. ד"ה כנגד]

[סוכה יז: נזיר יט. סנהדרין יז:]

נחמיה ח

[סוטה יז: כריתות ה:]

[תוספתא פ"ג]

עין משפט נר מצוה

לו א טוש"ע א"ח סי' תקפח סעיף א בהגה"ה:

לז ב טוש"ע א"ח סי' רפו סעיף ג:

נ"ל מלאכה כרת. מהרש"ל

לח ג טוש"ע א"ח סי' רפא בהגה"ה:

לט ד מיי' פי"ב מהל' תפלה הלכה יז סמג עשין יט טוש"ע א"ח סי' רפב סעיף ג:

מ ה ו מיי' שם הלכה יז טוש"ע שם סעיף ד בהגה"ה:

[ועי' תוספות פ"ג יז. ד"ה ויעקב כו' אבל יעקב מינאה דה"י אגנט וכו' ומגו לייב]

[עי' תוספת תענית כט: ד"ה בשני]

מא ז מיי' שם הלכה יג טוש"ע א"ח סי' רפב סעיף ח:

רבינו חננאל

ביו"ט ה'. וביוה"כ ו' בשבת ז' אין פוחתין מהן אבל מוסיפין עליהן. וכשמוסיפין ב' קורין בס"ת מאחרין לצאת וכשפוחתין ממהרין לצאת. הני ג' שקורין בשני ובחמישי ובשבת במנחה ובתעניות ובט' באב וביוצא בהן. וה' שקורין ביו"ט וו' שקורין בשבת כנגד [ברכת] כהנים הפסוק הראשון ג' תיבות והשני ה' והשלישי ז' תני רב יוסף ג' כנגד שומרי הסף ה' מרואי פני המלך כנא' וחמשה אנשים מרואי פני המלך. שבעה מרואי פני המלך דכתיב ושבעה אנשים מרואי פני המלך ו' דיוה"כ כנגד ששה שעמדו מימינו של עזרא ומשמאלו שנאמר ויעמד אצלו מתתיה ושמע ועניה ואוריה וחלקיה ומעשיה על ימינו ומשמאלו פדיה וגו':

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה הני וכו' אבל לטפויי כל כך בשבת וביום טוב משום מלאכה וכרת וסקילה לא ס"ל או לא משכחינן: (ב) ד"ה חד אמר וכו' יחזור ויקרא מה שקרא השביעי וכן: (ג) בא"ד או בר"ח של חנוכה ושבת אין צורך לקרות דחנוכה כדאי' לקמן דף כט דהלכתא כצ"ל ותיבות בילמדנו דחנוכה נמחק:

ירושלמי משה התקין לישראל שיהיו קורין בתורה בשבתות ובי"ט ובר"ח ובחוה"מ שנאמר וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל עזרא תיקן שיהיו קורין ג' בתורה בשני ובחמישי ובשבת במנחה אבל הקריאה בתורה מימות משה רבינו היתה שלא ישהו ג' ימים בלא קריאה בתורה והוא תיקן טבילה לבעלי קריין ושיהו בתי דינין יושבין בעיירות בב' ובה' ושיהו רוכלין כו'. הלעוזות לא נתנו להיות הר"ז אלא אחד קורא כל הפרשה היה אחד יודע כל הפרשה קורין אותה כולה. ו' יודעין ג' פסוקים כולן קורין אותן אחד יודע ג' פסוקים קורא חוזר וקורא. ר' זעירא בשם ר' יוסיה העבד עולה למנין ז'. סוד לאדם ללמד עבדו תורה ויפטר בשלמד מעצמו או שלמדו רבו כמטי. וידבר עולה מב' פסוקים [רבי והלנו רבי סתנה שמואל בר שילת] משמיה דרב ו' חוץ המפטיר והתיב ר' חנינא כו' ת"ר הכל עולין למנין ז' אפילו אשה אפילו קטן אבל אמרו חכמים אשה לא תקרא בתורה מפני כבוד הצבור המפטיר שקורא בתורה חד אמר עולה למנין ז' וחד אמר אינו עולה ואתבינן על מאן דאמר אינו עולה למנין שבעה צריך ו' והוא. מהא דתניא המפטיר בנביא לא יפחות מכ"א פסוקים ג' פסוקים לכל אחד כנגד ז' שקראו בתורה ואם איתא והמפי בעינן בהדי המפטיר כ"ד פסוקי בעינן. ופרקינן המפטיר כיון דמשום כבוד

הגהות הגר"א

[א] גמרא הני שלשה חמשה שבעה כנגד מי כו' כצ"ל:

גליון הש"ס

גמ' ואפי' אשה. עי' ר"ה דף לג ע"א תוס' ד"ה הא ר' יהודה: שם מפני כבוד צבור. לקמן דף כד ע"א וע"ש: שם מפטיר מהו שיעלה. עי' מנחות ד' כט ע"ב תוס' ד"ה כתרי ונחמיה: תוס' ד"ה כיון וכו' ספקתו לטורים סק"ע רשת. עי' ברכות דף ב ע"א תוד"ה מכנך ודף ד ע"ב תד"ה לאמר ר' יוחנן ודף כז ע"א תוס' ד"ה ולכתחלה:

גמ' *תנו רבנן האיש מכסין אותו פרק אחד מלפניו ואשה שני פרקים בין מלפניה בין מלאחריה מפני שכולה ערוה דברי ר' יהודה וחכמים אומרים האיש נסקל ערום ואין האשה נסקלת ערומה מאי טעמיהו דרבנן אמר קרא *°ורגמו אותו מאי אותו אילימא אותו ולא אותה והכתיב °והוצאת את האיש ההוא או את האשה ההיא אלא מאי אותו אותו בלא כסותו הא אותה בכסותה רבי יהודה אומר אותו בלא כסותו לא שנא איש ולא שנא אשה *למימרא דרבנן חיישי להרהורא ורבי יהודה לא חייש להרהורא והא איפכא שמענא להו *דתנן *הכהן אוחז בבגדיה אם נקרעו נקרעו ואם נפרמו נפרמו עד שמגלה את לבה וסותר את שערה רבי יהודה אומר אם היה לבה נאה לא היה מגלהו ואם היה שערה נאה לא היה סותרו אמר רבה התם היינו טעמא שמא תצא מב"ד זכאה ויתגרו בה פירחי כהונה הכא *הא מקטלא וכי תימא אתי לאתגרויי באחרנייתא *אמר רבה גמירי אין יצר הרע שולט אלא במי שעיניו רואות אמר רבא דר' יהודה אדר' יהודה קשיא דרבנן אדרבנן לא קשיא אלא אמר רבא דרבי יהודה אדר' יהודה לא קשיא כדשנין דרבנן אדרבנן נמי לא קשיא אמר קרא °ונוסרו כל הנשים ולא תעשינה כזמתכנה הכא אין לך יסור גדול מזה וכ"ת ליעביד בה תרתי *אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר קרא °ואהבת לרעך כמוך ברור לו מיתה יפה לימא דרב נחמן תנאי היא לא דכולי עלמא אית להו דרב נחמן והכא בהא קמיפלגי מר סבר בזיוני דאיניש עדיפא ליה טפי מניחא דגופיה ומר סבר ניחא דגופיה עדיף מבזיוני: מתני' *בית הסקילה היה גבוה שתי קומות אחד מן העדים דוחפו על מתניו נהפך על לבו הופכו על מתניו ואם מת בה יצא ואם לאו השני נוטל את האבן ונותנו על לבו אם מת בה יצא ואם לאו רגימתו בכל ישראל שנאמר °יד העדים תהיה בו בראשונה להמיתו ויד כל העם באחרונה: גמ' *תנא וקומה שלו הרי כאן שלש ומי בעינן כולי האי ורמינהו *מה בור שהוא כדי להמית עשרה טפחים אף כל כדי להמית עשרה טפחים אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר קרא °ואהבת לרעך כמוך ברור לו מיתה יפה °אי הכי ליגבהיה טפי משום דמינוול: אחד מן העדים דוחפו: תנו רבנן מנין שבדחיה ת"ל °ירה ומנין שבסקילה ת"ל °סקל ומנין שבסקילה ובדחיה ת"ל °סקל יסקל או ירה יירה ומנין °שאם מת בדחיה יצא תלמוד לומר או ירה יירה *מנין שאף לדורות כן ת"ל

רש"י

גמ' פרק אחד. כלומר מעט ממטו מלפניו ויש אומרים פרק חתיכת בגד ולשון פרק בתרוייהו לישני מורגלין: ולא אותה. דאין אשה נסקלת ערומה: ור' יהודה. אמר לך אותו ולא למעוטי אשה אתא אלא לאורויי לן דנסקל ערום דמאותו נפקא לן בלא כסותו: לא שנא האיש ולא שנא האשה. שהרי אין כאן מיעוט והשוה הכתוב *איש לאשה לכל מיתות שבתורה: להרהורא. שמא יתנו בה עיניהם ויבואו לידי הרהור דאי לאו האי טעמא נמי לרבנן לא אצרכה קרא להפשיטה נעביד לה אנן כדי שתמות מהר: בבגדיה. של סוטה: נקרעו. כדרך כל הנקרעים: נפרמו. קרע מסוגה לכאן ולכאן ולהתיכות קטעת: וסותר את שערה. קלעי שערה: ונוסרו כל הנשים. ואם לא סו מקלקלין אותה אין כאן ייסור אם תצא זכאה ואנו מתכוונים לבייסה ואפילו היא זכאה שלא נטמאה מכל מקום פרוצה היתה שהרי קינא לה ונסתרה: הכא. דמיקטלא אין ייסור גדול מזה וטעמא לאו משום הרהור היא: מיתה יפה. ולא תבזהו: בזוני דאינש עדיף ליה. כלומר גדול בעיניו טפי מניחא דגופיה הלכך טוב לה שתיסקל בלבושה ותשהא למות ולא"ע דהוכא לצער דגופא ולא סבה אותה להפשיטה הלכך זו היא ברירת מיתה יפה: ניחא דגופא עדיף ליה. גדול בעיניו טפי מבזוני הלכך כשתפשיטנה זו היא יפה לה: מתני' היה גבוה שתי קומות. ומפילו משם לארץ: הופכו על מתניו. *כשהוא מושכב פרקדן הוא מנוונה יותר: גמ' תנא וקומה שלו. שהיה מפילו מעומד ולא מיושב: ומי בעינן כולי האי. דבלאו הכי ליכא שיעור מיתה: מה בור שהוא כדי להמית. משנה היא בבבא קמא (דף נ:) אחד החופר בור ואחד החופר שיח ומערה חייב בנפילת שור וחמור אם כן למה נאמר בור מה בור שיש בו כדי להמית והיינו עשרה טפחים דסתם בור אינו פחות מעשרה טפחים אף כל שיש בו כדי להמית ומאי ניהו עשרה טפחים היו פחותין מכאן ונפל לתוכן שור וחמור ומת פטור אלמא עשרה הוי שיעור להמית: מיתה יפה. שימות מהר: מינוול. אם גבוה יותר מדאי מתפזר גופו ואבריו מתפרקין וכריסו נבקעת: מנין שבדחייה. כידוע הנוגעים בהר סיני ת"ל ירה לא תגע וגו': יירה. לשון השלכה כמו (שמות טו) ירה בים ומשמעות דריש ולא ריבויא: מנין. שסקילת אבנים הוזכרה שם ת"ל סקול דהוא לשון אבנים כדכתיב (דברים כב) וסקלוה (כל) אנשי עירה באבנים: ומנין שבסקילה ובדחייה. אם הולך לשתיהן כגון שדחפוהו ולא מת: ת"ל כי סקול יסקל או ירה יירה. ריבויא הוא דאי חדא מינייהו דווקא קאמר או הא או הא ליכתוב כי סקל או ירה מדכתיב האי לרבויי כתבינהו: שאם מת בדחייה יצא. לכך נאמר או נאלך: ומנין שאף לדורות. כל חייבי סקילה תהא דחייה שם:

תלמוד

תוספות

הא אותה בכסותה. לאו מקרא דריש דהא ליכא מיעוט לגבי דאותו אילטריך למידרש בלא כסותו אלא היינו טעמא כדמפרש משום הרהורא או משום בזיונא: אלא במה שעיניו רואות. והא דאמר סוף פ"ק דמגילה (דף טו.) כל האומר רחב רחב מיד נקרי האמר התם ביודעה ומכירה:

ברור לו מיתה יפה. וי"מ משום ולרעך כמוך לא שייך מחיים לחייך קודמין *וי"מ משום דכתיב ברישיה דקרא לא תקום ולא תטור ולשון נקימה הייט מיתה כדאמרינן לקמן בפ' ארבע מיתות (דף נב:) גבי נקום ינקם כשהוא אומר והבאתי עליכם חרב ט':

ורמינהו מה בור. הא דפריך מבור מאדם משום דהתם נמי דרשינן שור ולא אדם:

מה בור שיש בו כדי להמית. בב"ק (דף נ:) פ"ה משום דסתם בור עשרה וקשה לר"ת דאדרבה סתם בור יותר מעשרה כדאשכחן ביוסף וירמיה שהושלכו לבור וכדאשכחן בבור שמילא ישמעאל בן נתניה חללים וכאן פירש דסתם בור אינו פחות מי' מיהו קשה דפריך בריש ב"ק (דף ג. ושם) אילימא אב י' ותולדה ט' לא ט' כתיבי ולא עשרה כתיבי ומשני והמת יהיה לו אמר רחמנא וקים להו לרבנן דעשרה מיתה עבדי תשעה ניזקין עבדי מיתה לא עבדי אלמא מהתם ילפינן ומפר"ת דסתם בור הוי יותר מעשרה ותרוייהו צריכי דאי כתב רחמנא והמת יהיה לו ה"א בכל ענין שימות אפילו בפחות מי' כתב רחמנא בור ואי כתב רחמנא בור ה"א בעמוק כ"כ דאי אפשר שלא ימות בו כתב רחמנא והמת יהיה לו בראוי למות בו והייט עשרה דקים להו לרבנן דעבדי מיתה והא דפריך התם סוף זה אב למיתה וזה אב לניזקין אע"ג דט' לא כתיבי כלל סברא הוא כי היכי דעשרה אב למיתה משום דיש בו כדי להמית תשעה נמי אב לניזקין דיש בו כדי להזיק או נמי משום דכתיב תרי זימני בור כי יפתח איש בור או כי יכרה איש בור (שמות כא) דדריש בירושלמי אחד בור למיתה ואחד בור לניזקין: מנין שבדחיה. סקילה נאמר תחילה בפסוק ואפילו הכי עבדינן לה לבסוף משום דאשכחן קראי דסמוך סקילה למיתה דכתיב (דברים יז) וסקלתם באבנים ומתו*: מנין שאף לדורות כו'. אפילו לרב דיליף דורות משעה בריש הקומץ רבה (מנחות דף יט: ושם) אילטריך קרא לרבויי הכא לדורות דה"א סיני שאני והא דאמרינן בפ' טבול יום (זבחים דף קא.) דאמר ליה אהרן למשה שמא לא שמעת שהותרה אנינות אלא בקדשי שעה ולא בקדשי דורות ה"ק שמא לך לאמר לך בפירוש וא"ת למאן דלא יליף בריש הקומץ רבה *(שעה מדורות) דאמר בזבחים בפ' קדשי קדשים (דף ס.) מזבח שנפגם אין אוכלים בגינו שירי מנחה שנאמר ואכלוה מצות אצל המזבח וכי אצל המזבח אוכלים אלא בזמן שהוא שלם ולא כשהוא חסר והאי קרא במילואים כתיב וי"ל התם יליף טפי משום דאשכחן גבי הקרבה לדורות כולא כגון הדרשינן התם לעיל מיניה* מזבח שנפגם כל הקדשים שנשחטו עליו פסולין שנאמר וזבחת עליו את עולתיך ואת שלמיך וכי עליו זובח אלא כשהוא שלם ולא כשהוא פגום:

משום

עין משפט נר מצוה

יג א מיי' פ"ג מהלכות סוטה הלכה יא סמג עשין כו:

יד ב מיי' פט"ו מהלכות סנהדרין הלכה א סמג עשין קא:

[תוספ' פ"ט] סוטה ח.

[ב"מ סב.]

טו ג מיי' פי"ג מהלכות נזקי ממון הלכה י סמג עשין סח טור ש"ע חו"מ סימן תי סעיף ו:

טז ד מיי' פט"ו מהלכות סנהדרין הלכה א סמג עשין קא:

ואו קא מיקטלא כצ"ל רש"ל

[וע"ע תוס' פסחים ז: ד"ה לגל נתן]

רבינו חננאל

האיש מכסין אותו מלפניו והאשה מלפניה ומאחריה דברי ר' יהודה וחכ"א אין האשה נסקלת ערומה ואקשי' למימרא מאי דר' יהודה לא חייש להרהורא ורבנן חיישי להרהורא והא בענין סוטה איפכא שמענא להו דתנן וכהן אוחז בבגדי' אם נקרעו נקרעו אם נפרמו נפרמו עד שהוא מגלה את לבה כולה ר' יהודה אומר אם היה לבה נאה לא היה מגלהו כו' ותני רבא התם בענין סוטה חיישי' שמא תצא מב"ד זכאה ויתגרו בה פרחי

כהונה כו' שאר השמועה פשוטה היא: [מתני'] בית הסקילה היה גבוה שתי קומות כו' תנא וקומה שלו והרי כאן שלש איני והא תנן בפרק שור שנגח מה בור שהוא כדי להמית עד עשרה טפחים אף כל שהוא כדי להמית עד עשרה טפחים הנה י' טפחים דיי כדי להמית ופריק רב נחמן בעינן להמיתו במהרה כדי שלא יצטער לפיכך מגביהין אותו ג' קומות ואם תאמר אי הכי ליגבהיה טפי חיישינן שמא תיבקע כרסו ויצאו בני מעיו לחוץ ויבא לידי ניוול. ירושלמי פריק בין הנסקל לנופל הכי איתא דוכה נופל מדעת לנופל שלא מדעת כשטה דר' יאשיה אמרי איתן רוחבן תורא בחיליה אין בו משום ריסק אברים קטני ר' פינחס חכמי תורא בחילייה אמר לך בחייתן שהוני שרוני וקם ועוק אמר ברוך שבחר בחכמים ובדבריהם שאמרו אילין דתפשין תורא בחיליה אין בו משום ריסוק אברים: ומנין שמשון סקילה שנאמר סקל יסקל ומנין שמשון דחויה שנאמר ירה יירה סקול יסקל זו סקילה ירה יירה זו דחויה ומנין שמשון ב' דחוות ת"ל יירה. ת"ר מנין שאף לדורות כן שנאמר כי סקול יסקל או ירה יירה ואם לאו נוטל האבן ונותנה

מסורת הש"ס

[לקמן לא: כצ"ל]

[סוטה כג: לעיל מג. ע"ש]

[סוטה ח. כל הסוגיא]

שם ז.

[סוטה ח. ע"ש]

[סוטה שם] לקמן נב. פסחים עה. כתובות לז. [ב"ק נא.]

[לקמן נב. ב"ק נא.]

ב"ק שם [תוספ' פ"ט]

[ב"ק נ:]

[נ"ל ומנין רש"ל]

[דף נט.]

גליון הש"ס

רש"י ד"ה כפתו וכו' כשהוא מושכב. עי' תשובת שבות יעקב ח"א סימן ד':